

De ziel van Limburg

Fons Tuinstra

bron

Fons Tuinstra, *De ziel van Limburg*. Gebr. van Aelst, Maastricht 1932

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/tuin013ziel01_01/colofon.php

© 2014 dbnl / erven Fons Tuinstra

AAN
M'N VROUW

Voorwoord.

Is 't niet vermetel in deze tijd van nationale en internationale nivellering 'n zò partikularisties geschrift uit te geven als 't voorliggende? 'k Meen van niet. Integendeel vinden we juist de laatste jaren steeds meer uitingen in deze geest. Na de suksesvolle periode van centralisering (Vlaanderen spreekt immers ook al Nederlands nu) kunnen we ons de weelde veroorloven van grotere zorg voor 't openhouden van de bronnen, waaruit de nederlandse beschavingsgemeenschap z'n leven trekt, 't Werk van Prof. van Ginneken en Prof. de Vooy is algemeen bekend. Nog onlangs schreef Prof. Casimir 'n populaire verdediging van de liefde tot de streek als onmisbare grond voor ware vaderlandsliefde. 'Liefde tot 't vaderland moet beginnen met gehechtheid en vertrouwdheid aan eigen streek. Wie niet op een plekje heelemaed echt thuis is, is 't nergens. Wie overal thuis is, kent 't thuis-zijn niet'. Bepaald niew is deze gedachte natuurlijk weer niet. Silvio Pellico reeds nam vaderlandsliefde in de meest uitgebreide zin: van de grootste tot de kleinste belevingsgemeenschap waaraan 'n mens deel heeft: land, gewest, stad, dorp.

Dat verschillende volken verschillende karaktertiepen vertoonen kunnen we op algemene gronden al als 'n waarheid aanvaarden¹⁾. Beschrijvingen daarvan zijn dan ook overvloedig voorhanden, en vermeerderen dagelijks terwijl de

geleerden nog twisten over de mogelijkheden, de grenzen, de klassificering, de methode van deze nieuwe wetenschap. Toch wordt ook 't bestaan van lokale karaktertiepen door hun langzamerhand toegegeven²⁾. Iets wat ieder al sinds de oudheid wist, waarmee ieder prakties rekening hield, bewust of onbewust, waarop ieder min of meer onbekookte oordelen bouwde.

't Onderhavige werkje nu wil niets anders zijn dan 'n materiaalverzameling voor 'n ontleding van 't limburgse volkskarakter, dat in de Nederlanden steeds 'n voorwerp van tegenspraak is geweest, 't Is slechts 'n eerste begin: niet alleen voor mezelf, maar, voor zover 'k weet, ook voor geheel Nederland. Graag had 'k gewacht tot nadere studie nadere klem had kunnen bijzetten. Maar van meerdere zijden werd aandrang uitgeoefend om al maar te beginnen, en zo, door kritiek en tegenspraak desnoods, nog duistere punten op te helderen, 't Was voor anderen echter vooral de reden aan 't einde van de inleiding uiteengezet, die tot publicatie drong. En daarom is 'n vorm gekozen daarmee In overeenstemming, 't Is geworden, zoals 'n walmenend kritikus zei: 'n praatje in de hemdsmouwen'. Maar dan heb 'k ook de zekerheid dat 't goed verstaan wordt door iedereen. De dreigementen van Prof. v. Ginneken in z'n befaamde Maasbode-artikelen hebben me niet kunnen drijven naar 'n elite-stijl-verheven-

heid, waar 't volk niet bij kan. Vakmensen, die met dit materiaal iets menen te kunnen beginnen, moeten dan maar de hemdsmouwen op de koop toe nemen; belangstellende niet-vakkundige lezers moeten over de geleerdheid heenstappen: daarom staan de aantekeningen bij elkaar aan 't eind.

Ik ben zo vrij geweest me de woorden van Dr. H.C. Rümke tot de mijne te maken: ‘Het hangt dus voor een deel van het karakter van den onderzoeker af, of hij in drang tot daden zich op het pad der wetenschap wil begeven, ook al staat het terrein hem niet scherp voor den geest, of dat hij, voorzichtiger en meer geneigd tot bespiegelen, te voren langen tijd verwijlt bij het trachten, zijn taak scherp te overzien. - Wanneer men een nieuwe landstreek wil leeren kennen, kan men reeds tot zeer belangrijke gegevens komen, wanneer men op een gegeven moment zich niet al te lang erom bekommert, hoe de landstreek precies ligt, welke grenzen moeten worden aangenomen, doch de landstreek met enthousiasme gaat bereizen.’³⁾

En verder van R.J. Steinmetz: ‘...de leeken ofwel de dilettanten ...Geen wetenschap mag de hulp van den leek principiëel afwijzen; wel meest kaf, maar soms koren. En op haast ieder gebied vindt men leeken, die tot een zekere groep van verschijnselen in een bijzonder, vaak heel eng verband staan, waardoor zij van die groep tenminste

veel meer weten dan de man van het vak... Intimiteit met het volk, takt in den omgang, lang verblijf, taalkennis vervangen hier wat hun aan vakkennis ontbreekt'.⁴⁾

En met deze geruststellende gedachten gaat 't boekske in zee.

Hoewel de spelling lichtelik eigengerijd is, vertrouw 'k toch dat ze niet meer onlogies is als welke andere tegenwoordig gebruikelike ook. 'K hou wel van 'n beetje vreedzame revolutie!

Maastricht, Kerstmis 1931.

A. TUINSTR

Leraar Ned. en Gesch.

Eindnoten:

- 1) R. Steinmetz: Der erbliche Rassen- und Volkscharakter; Gesammelte kleinere Schriften zur Ethnologie und Sociologie II, blz. 258.
O. Schilling: Katholische Sozial-ethik; München 1929, blz. 166.
E. Hurwicz: Die Seelen der Völker, Gotha 1920, blz. 14.
- 2) R. Steinmetz: De Rassenkwestie; Gesammelte kleinere Schriften zur Ethnologie und Sociologie II; blz. 331.
Vgl. ook G. Gesemann: Volkscharatertypologie der Serbokroaten; Jahrbuch der Charakterologie V, blz. 297.
- 3) Dr. H.C. Rümke: Inleiding in de Karakterkunde; Haarlem 1929, blz. 21.
- 4) Mr. Dr. R.S. Steinmetz: Inleiding tot de Sociologie; Haarlem 1931, blz. 7, 8.

Inleiding.

Gedurende de laatste twee decennia is de ethnologie steeds meer in 't middelpunt van de belangstelling van grote groepen van mensen komen staan. Aan de ene kant van geleerden, die met al de hun ten dienste staande middelen der moderne wetenschap getracht hebben 'n uitweg te vinden uit de chaos van tegenstrijdigheden die ze op hun weg ontmoetten; aan de andere kant van de grote massa, die onbewust aanvoelde de onomstootbare zekerheid van 't bestaan van de betreffende feiten, daarin 'n middel ontwarende om eigen superioriteit te bewijzen, of aangewreven inferioriteit van zich af te werpen.

'T kan natuurlijk m'n bedoeling niet zijn 'n toegepast-wetenschappelijke verhandeling over 't aangekondigde onderwerp te geven; daartoe schieten m'n krachten te kort; en daartoe ontbreekt me de moed, door de verklaringen van machteloosheid herhaaldelijk door geleerden, die van dit onderwerp 'n levenstaak gemaakt hebben, beleden op dit nog zo gladder gebied der wetenschap. Hun uitspraken zijn nog zo vol tegenstrijdigheden, hun stellingen nog vol zoveel voorzichtig voorbehoud, dat 't vermetel zou zijn de verwarring nog groter te maken door daarop voort te bouwen in biezondere gevallen, door gevolgtrekkingen te maken die dan uit den aard der zaak nog twijfelachtiger van waarde zouden zijn als de grondstellingen⁵⁾.

Wel wil 'k 'n enkel punt, dat me erg getroffen heeft belichten, en er m'n voorlopige mening over geven. - De uitkomsten van vele onderzoekingen schijnen te spreken voor 't feit, dat 'n geestelike erfenis (waarover dadelik nog 'n paar woorden), door volgende generaties alleen kan behouden, of verslecht worden; dat 't echter onmogelik zou zijn 'n verslechte aanleg te verbeteren. We zouden ons dan slechts kunnen bepalen tot: houden wat we hebben, wat inderdaad al 'n doel zou zijn, alleszins de moeite waard om nagestreefd te worden⁶⁾. Maar de tegenstrijdigheden in de opgezette stelling doet ons gevoel, dat haast natuurlikerwijze in verzet komt tegen 'n dergelike pessimistische opvatting, gerust zijn, en geeft hoop, dat nog eenmaal de stand van zaken, na grondiger onderzoek, zich zal wijzigen ten gunste van 'n wezenlike verbetering der geestelike erfenis⁷⁾.

'T kan ons by de weergave van opzichzelfstaande feiten voorlopig koud laten of we te doen hebben met para- of idiovariates, vooral omdat we daarmee nog niet de laatste natuurlijke oorzaak der veranderingen hebben gevonden; eveneens laten we onaangeroerd de vraag of de gesienjaleerde eigenschappen behoren tot de genotiepiese of de phaenotiepiese. 'T is werkelijk geen vrees om zich aan koud water te branden, maar wijze voorzichtigheid, die ons van dit glibberige pad verwijderd houdt.

Dit wensen we evenwel te verklaren: dat 't onomstotelijk vaststaat, dat elke ziel telkens, voor elk individu afzonderlijk geschapen wordt, zodat die ziel dus in geen enkel erfelijkheidsverband staat met welke andere ziel ook, zelfs niet met die der ouders. Daarmee zijn dus van de baan alle zuiver-geestelijke erfelijkheidskwesties, opvattingen over 'n individuele massaziel⁸⁾, en dergelijke misvattingen meer. En daardoor is ons terrein dus beperkt tot die eigenschappen, die voor hun veruiterliking 't lichaam veronderstellen. De eigenschappen der ziel als: gevoelen, denken, willen, (an und für sich), vallen daardoor buiten ons gebied. De eigenschappen samenhangende met klimaat, voeding, bodemgesteldheid, sexuele verhoudingen, en wat er nog meer aan dergelijk nauweliks onderzocht materiaal bestaat, achten we dus alleen voor erfelijkheid in aanmerking te komen.

De ziel als zodanig kent geen ras; dit laatste bestaat niet in 'n verzameling van eigenschappen, maar in de manier waarop de geest, de ziel, door middel van 't lichaam deze eigenschappen aan de buitenwereld kenbaar maakt.

M'n bedoeling is 't wel, om te trachten gegevens te verzamelen, waarmee misschien ooit nog wel 's verder gewerkt kan worden; 'n opsomming van feiten dus, die 'n grondslag kan vormen voor verdere beschouwingen. De een of ander zal op-

merken, dat de indeling van de stof reeds enigmatische 'n stellingnemen verraadt, ten opzichte van de oorzaken der verschijnselen. En inderdaad is dit dan ook 't geval. Maar de keuze is uitsluitend gedaan om praktische redenen; want 'n keus moet er gedaan worden. Geen enkel stelsel van karaktereigenschappen heeft zich 'n dominerende plaats kunnen veroveren tot nu toe. Om vanuit 'n centraal punt, aangeduid in 't nawoord, 't geheel te beschouwen, daarvoor is de tijd nog niet gekomen. Daarom heb 'k de oude 'landläufige' methode van de rassentheorieën aangehouden en maar de mij 't meest juist voorkomende oplossing gekozen, en 'k wens dan ook de verdeling der stof alleen beschouwd te zien als 'n mogelijkheid, die te zijner tijd, al of niet gewijzigd, gemotiveerd of wellicht verworpen zal dienen te worden. 'N enkele maal is gans geen keuze gedaan, zooals b.v. in de kwestie: gemeenschapsgevoel-organisatiegeest-individualisme.

Welke zijn nu de omstandigheden, die tot 't schrijven der volgende ontboezemingen hebben samengewerkt?

Ten eerste: de ondervinding dat de befaamde limburgsche geest zo weinig de moeite waard wordt geacht om die eens nader te bekijken.

Ten tweede: de ondervinding dat men, in flagrante strijd met de billikheid, toch maar steeds afgeeft op wat men niet kent.

Ten derde: omdat men zich in 'n gemakkelijke zelfgenoegzaamheid neusoptrekkend tracht te verheffen boven wat men als 'n hinderlike geur ondervindt in de schone bloemenruiker der nederlandse kultuur, en 't dus nodig is die neuzen weer op de juiste plaats te brengen.

Ten vierde: om leiders en geleiden in ons gewest te prikkelen tot bestudering van 't materiaal, dat ze, respectievelijk ter aanvoering en tot zelf-kultuur te bewerken hebben.

Ten slotte: om zo te komen tot 'n beter begripen tussen allen, die door de loop der geschiedenis aangewezen zijn met elkaar te leven, en dat gezamenlike leven dus zo gemakkelijk en wederzijds waarderend mogelijk te maken.

Vooraf nog enkele verklaringen.

Getracht zal worden 'n zo volledig mogelijk beeld te ontwerpen van wat 'k genoemd heb 'De Ziel van Limburg'. 'K bepaal me tot dat deel van Limburg, dat, met Maastricht als middelpunt, 'n volkenkundige en kulturele eenheid uitmaakt. Die enigszins op de hoogte is van de limburgse geschiedenis en de wording van 't geheel dat men tegenwoordig Limburg gelieft te noemen, zal me dat heus niet kwalik nemen; te meer omdat me herhaaldelijk gebleken is, dat, wat men de limburgse mentaliteit noemt, daarmee identiek is.

Daarbij zullen karaktereigenaardigheden ter

sprake komen, die nu niet specifiek limburgs genoemd kunnen worden. Ook dat valt niet te verwonderen: aangezien de Limburger nu eenmaal tot de soort mens behoort en Limburg geen reeds sedert ewen van de wereld afgesloten eiland is.

'T spreekt vanzelf, gezien de bovenvermelde aanleidingen, dat de beschouwing hier en daar, naar de ene of de andere kant krities zal uitvallen. Daarom wil 'k verklaren dat stellingname alleen plaats heeft tot vermeerdering der zelfkennis, de eerste stap op de weg der beterschap. En niet uit de zucht om de onaangename gewaarwording door kennisname van gebeurlikheden uit andere kring, zo maar klakkeloos te verwijten aan de omgeving waarin die gebeurtenissen plaats vinden; 'n algemene hebbelijkheid, ook in ons gewest, voortkomende uit bevooroordeeldheid, uit weinige kennis van zaken, of nog erger: uit de overtuiging van eigen voortreffelijkheid.

De gang van m'n betoog zal zoveel mogelijk de kronologie der feiten volgen, natuurlijk onder de uitdrukkelijk gemaakte voorbehouden.

- 1) Welke zijn de kelties-romaanse overervingen?
- 2) Welke germaanse tendensen zijn in de limburgse geest te ontdekken?
- 3) Welke invloed heeft 't katolisisme op onze geestelike ontwikkeling gehad?

- 4) Wat heeft de opname van Limburg in 't nederlands staatsverband voor gevolgen gehad op de geestesgesteldheid van de meest zuidelijke bewoners van Rijks-Nederland?

'K herhaal nogmaals, dat deze stofindeling er 'n zuiver praktiese is, en geen bewijs voor 'n overschatting van de rassen-bestanddelen in 'n volksgemeenschap, wat bovendien overduidelik blijkt uit 't derde en vierde hoofdstuk. Degene die onoverkomelijke hinder mocht hebben van deze indeling krijgt volle vrijheid, om de verschillende feiten, constateringen of overwegingen uit 't hun hier meegegeven verband te lichten, hun verbindingen te laten voor wat ze zijn, en ze te groeperen in 'n siesteem van eigen keuze of maaxsel. Dan zal blijken dat enkele zaken slechts zijn aangestipt, genoemd (b.v. sexualiteit) zonder verdere behandeling. De zeer biezondere moeilijkheden hebben me daarvan teruggehouden.

Eindnoten:

- 5) 'N doorlopend getuigenis daarvoor is 't prachtwerk van Peters: Vererbung geistiger Eigenschaften und psychische Konstitution, 1925.
- 6) Wilhelm Schmidt, Rasse und Volk; München 1927, blz. 17. Aan dit werk zijn meerdere gegevens uit deze inleiding ontleend.
- 7) Ofschoon 't hier de plaats niet is 'n waarde-oordeel uit te spreken over de verkondigde theorieën en de voorgestelde middelen zij hier verwezen naar W. Schallmayer: Vererbung und Auslese; Jena, 1910; van Herwerden: Erfelijkheid bij den Mensch en Eugenetik; Amsterdam, 1929, en veel anderen, die deze verbetering nastreven.
- 8) Vgl. Hermann Paul, Prinzipien der Sprachgeschichte; Halle a/S., 1920, blz. 13.
Rudolf Kleinpaul, Volkspychologie, Berlin und Leipzig 1914, blz. 11.
P. Ch. Lahr S.J.: Cours de Philosophie I, Paris 1923; blz. 388.
Idem II, blz. 318.

Kelto-romaans.

Algemeen.

Volkenkundig neemt wat 'k hier dus Limburg noem, 'n heel eigen plaats in onder de nederlandse provincies. 'T jongste der voorhistoriese volken: de Kelten, heeft behoorlik gekonsentreerd, binnen onze tegenwoordige grenzen, alleen in Limburg gewoond. De latere onderzoekingen hebben uitgewezen, dat wat Julius Caesar aanzag voor Germanen, in grote massa Kelten moeten geweest zijn onder germaanse aanvoering, of op z'n best: gekeltiseerde Germanen⁹⁾. Want de Kelten hadden al 'n betrekkelijk hoge beschaving bereikt. En de ruimtelik en tijdelik algemeen geldende wet werkte ook hier, n.l. deze, dat, al moesten de Kelten zich politiek aan 't tot heersen neigende volk der Germanen onderwerpen, ze kultureel toch de overwinning op hun overwinnaars hebben behaald; hogere geestelike wapens winnen 't op den duur toch steeds van grotere spierkracht.

'T is vanzelf niet mogelijk de romaanse invloed van de keltiese te isoleren. Daarom heb 'k ze ook in een adem genoemd. Dat er door de geweldige rampen alles van de keltiese beschaving zou verloren zijn gegaan is onaannemelik. In ieder geval is dan toch de herinnering aan dat volk bewaard gebleven; en 't zou minstens heel toevallig zijn dat in 'n streek, die dan toch nooit

gedurende 'n lange tijd onbewoond is geweest, nu juist alleen de herinnering zou zijn overgebleven. Maar omdat behoorlike punten van vergelijking ontbreken, zijn we wel gedwongen deze resten samen te nemen met de romaanse invloed. Ook deze was zeker sterk kelties getint; en dit feit heeft heel langen tijd op rekening van de Romanen, de fransen doen schrijven, wat feitelijk bij de Kelten tuis hoorde. In de limburgse dialekten bv. heeft men keltiese sub-straten ontdekt, die tot nu toe steeds aan ontlening e.d. aan 't frans zijn toegeschreven. De lichaamskleinte, de huidskleur, de kleur van ogen en haar, worden door de meeste onderzoekers teruggebracht tot keltiese oorsprong. Wat er ook van zij, we zijn wel gedwongen ons voorlopig met deze dubbele invloed tevreden te stellen¹⁰.

En als fatsoenlike aardse feitelijkheid heeft 't toch nog 'n goeie kant. Want 'n groot gedeelte van de stof is gevolg van, of gekontroleerd door introspectie, wat altijd gevaarlik is, en waartegen objectieve waarnemingen in de omgeving niet altijd voldoende tegenwicht opleveren. By de beschouwing moet men abstraksie maken van 'n beschavings-ontwikkeling van 20 ewen, 'n geschiedenis met geweldige hoge toppen en jammerlike inzinkingen, maar waarvan de determinerende factoren niet nagelaten hebben belangrijke invloed uit te oefenen op onze geestelike gesteld-

heid en onze levenshouding. Maar wat de eeuwen door, zelfs door tijden van de meest systematische verdrukking heen, gered is van de eigenheid van ons volkswezen, heeft zich in de loop der geschiedenis zo duidelijk gedemonstreerd, dat we met behulp van 'n vergelyking met onze zuider-daren, toch wel met enige zekerheid enkele feiten kunnen vaststellen. Want ook de simpatie van veel limburgers voor Frankrijk en België, dwars over 'n afgrond van taalscheiding en latere kultuurstadia heen, wijst niet alleen op economische wederkerige noodzakelijkheid en op historische traditie, maar ook op 'n intuïtie van de oerverwantschap.

Vlugheid van begrip.

De limburgers is scherpzinnig, vlug van begrip. (Pater van Ginneken S.J. heeft 't gezegd¹¹⁾; 't is dus geen zelfverheerliking.) Hij doorziet als 't ware bij intuïtie 'n gedachtenreeks, met 't eind erbij. Hij hoeft zich voor niet al te ingewikkelde hersenpijnningen weinig of geen moeite te geven. Daarin is ie verwant aan de fransen, die in tegenstelling met de Duitsers, 'n geniaal flair hebben bv. in 't doen van uitvindingen; waarvan ze de strakke, logiese konsekvensie aan de laatsten moeten afstaan. Hij hoeft niet 'n eenvoudige redenering te volgen langs de ijzeren treden der logika, om

in veel gevallen toch tot de juiste uitkomst te geraken. 'T verstand blijft daarbij op de achtergrond, 't gevoel eist 't lewendeel voor zich op. Dat deze methode van 'denken' z'n bedenkelijke kant heeft, spreekt wel haast van zelf. De limburger lijdt, als iedereen, aan 'les défauts de ses qualités'. De conclusies en beslissingen, die genomen worden, zijn dikwek voorbarig en oppervlakkig; terwijl de noodzakelijkheid van 'n verstandelijk correctief niet erg gevoeld wordt. Gevoelsargumenten geven vaak de doorslag, en de aangenomen houding wordt niet licht gewijzigd. Ook in grote en belangrijke zaken laat men zich door dat vanzelf-werkend gevoel leiden; en dat dan de uitkomsten vaak allerdroevigst zijn, kan iedereen zich gemakkelijk voorstellen.

Ontvankelijkheid.

'T gevoel is dus aan ongecontroleerd ontvangen gewoon, en dus ook buitengewoon ontvankelijk. Voor indrukken van allerlei aard. Gebeurtenissen in de omgeving werken hevig in, maar werken niet zielsverwoestend na. Zo nu en dan, maar dan ook weer in hevige beweging, toont 'n hernieuwde gemoeds-uiting, dat de herinnering aan 't ondervondene niet geheel verloren is gegaan; maar alleen tijdelik had moeten wijken voor nieuwe indrukken, die 'n plaats in de ziel kwamen opeisen.

Er wordt wel beweerd, dat 't gevoel van de limburger 'n snel oplaaiend stroovuurtje is; snel geblust en vrijwel ongevaarlik. Maar dezelfde beweren, dat iemand, die zich, om welke redenen dan ook, de haat van de limburgers heeft op den hals gehaald, daar niet gauw, misschien nooit meer, van verlost wordt. Dat klopt niet. 'T zou al zeer onwaarschijnlijk zijn, dat juist 't haatgevoel diep wortel schiet in 't limburgs hart; dat gevoelens van simpatie daarentegen, toch ten slotte zo nauw verwant aan de haat, maar zeer dunnetjes erop zouden liggen. De kwestie is alleen maar of de aandoening heftig genoeg is geweest om de snel op elkaar volgende sensaties 't hoofd te bieden, in de herinnering bewaard kon blijven.

De ondervinding leert juist, dat iemand, die de simpatie der bevolking heeft weten te verwerven, heel wat potjes breken kan voor 't vertrouwen wordt opgezegd. En laten we eerlik zijn: onze simpatie hebben we gauw, soms veel te gauw, en dan verkeerd geplaatst. Hoe vaak worden onontkoombare argumenten voor de ongeschiktheid van 'n bepaald persoon op 'n bepaalde plaats omver gepraat met de zeker simpatieke, zeker verdraagzame, maar daarom niet minder onjuiste bewering: 'T is toch zo'n goeie kerel'. En talrijke dergelijke 'goeie kerels' staan op 't ogenblik nog op talrijke voorname plaatsen, ook in 't openbare leven, tot grote onbegrijpelijk-

heid van nuchterder denkende stervelingen. Wat groter kieskeurigheid in 't plaatsen van onze simpatieën en antipatieën, zou onszelf heel wat onaangenaamheden sparen.

Vasthoudendheid.

Die vastgeroeste gevoelens vestigen vaak de indruk van star conservatisme, en van koppigheid. Toch geloof 'k, wat 't eerst aangaat, dat we niet de ergste zijn onder de chinezen van Europa. Wanneer we tenminste de kans krijgen om onze strevingen werkelijkheid te doen worden. Vooral wat de geestelijke strevingen betreft. Wie geen vreemdeling in 't Jerusalem van ons onderwijs is, weet, dat de reactie tegen 't 19de eews intellektualisme juist 't sterkst bij de katholieken aanwezig is; want ze willen niet de encyclopediese weetjes-‘wetenschap’, die geen ziel met al haar vermogens en krachten erkent, maar juist 'n harmoniese ontwikkeling van lichaam en ziel, als middel tot ons einddoel; ze willen van onze jeugd maken zedelik-, geestelik-, wils-krachtige mensen, toegerust met zoveel weten als nodig is om als volwaardig mens z'n aardse wandeling te volbrengen. Alleen: de gedetailleerde staats-bemoeiing, noodzakelik geacht als begeleidend verschijnsel van de nog niet helemaal veroverde finansiële gelijkstelling, maakt 'n vrije ontwikkeling

van ons onderwijs ontzettend moelik. Ook Limburg heeft, wat dat betreft, z'n tijd begrepen, en vecht mee: zo goed en zo kwaad 't met de gegeven boeien gaat.

Wat de koppigheid betreft: 't is natuurlijk niet toevallig dat friezen en limburgers 't over 't algemeen zoo goed met elkaar kunnen vinden. Daartoe kan misschien meehelpen 't onbewuste troost vinden in gelijke, minder begeerde omstandigheden. Maar zeker is 't, dat er werkelijk 'n overeenkomstige karaktertrek in de genoemde richting bestaat, die wel z'n oorzaak kan vinden in 'n gelijksoortige strijd, door beide stammen gevoerd om hun ongerept voortbestaan. En meermalen is 't vertoond, dat friezen, zich hun eigen stijfhoofdigheid welbewust, nader kennis gemaakt hebbende met de limburgers, met eerbiedige bewondering spraken van de niet-verwacht-nog-hardere koppen van hun zuidelijkste landgenoten. 'T spreekt vanzelf, dat deze vasthoudenheid alleen z'n waarde ontleent aan 't gebruik dat ervan gemaakt wordt, aan 't feit dat die besteed wordt aan heilige idealen, of verprutst aan nietswaardige objekten. Ons geloof, onze eigenheden zijn bewaard ewen van lijden en strijden door. Maar wie durft beweren, dat we steeds 'n verstandige evenredigheid betracht hebben tussen de waarde van 'n objekt, en de waarde van de tijd, energie, enz. verbruikt ter verkrijging of afweer daarvan?

Vreigelarij.

Hier moeten we ook 'n enkel woord spreken over 't voor buitenstaanders zo interessante verschijnsel in de limburgse geest, n.l. 't 'vreigelen'. Dit werkwoord is een van de vele limburgse woorden, die zich hardnekkig tegen 'n vertaling in 't nederlands blijven verzetten. 'T betekent zo ongeveer: met 'n taaie vasthoudenheid z'n eigen meningen blijven verkondigen, met 'n bijsmaakje van: steeds tegen de algemeene opinie in, desnoods tegen beter weten in. Dit is natuurlijk 'n uitgezocht middel om 'n gesprek gaande te houden; maar dit is dan ook 't enige wat ter verdediging van deze veelgeliefde bezigheid is aan te voeren: en dat is inderdaad niet zo bar veel. Maar van den anderen kant wordt ook dikwels voor vreigelarij uitgekreten, wat alleen de naam ermee gemeen heeft. Wanneer men, tegen 'n algemeen gangbare mening in, z'n goed recht verdedigt op godsdienstig, sociaal, ekonomies, politiek, enz. terrein, vooral wanneer dat gebeurt tegen autoriteiten; wanneer men daardoor simpatieën dreigt te verliezen, of gemoedelike onder-onsjes met bliksems uit elkztar slaat, dan wordt men gedoodverfd als: vreigeleer. Dat is 't makkelijkst. Want dan is 't overbodige moeite om de te berde gebrachte bezwaren verder te onderzoeken. Deze houding tegenover 't vreigelen duidt dus wel aan,

'n aanvoelen van de minderwaardigheid van deze hebbelijkheid, ook door de inboorlingen; en de hoop dat men in dat opzicht nog eens van de dwalingen zijns weegs zal terugkeeren, hoeft toch niet als geheel ijdel te worden beschouwd.

Aanpassingsvermogen.

In verband met de grote gevoeligheid voor indrukken, is de limburgse 'n mensenkenner, of wat men daarvoor laat doorgaan. Immers de mensenkennis bestaat juist daarin, dat men, afgaande op vluchtige, liever nog onbewuste indrukken meestal zich 'n oordeel vormt omtrent 'n persoon, waarmee men in aanraking is gekomen. En 't is nu vooral deze eigenschap, gepaard aan z'n groot aanpassingsvermogen en z'n vlugheid van begrip, die de limburgse bij uitstek geschikt maken voor leider. Tenminste daar waar 't hoofdzakelijk aankomt op 't aangeven van de hoofdlijnen, van richting gevende denkbeelden, op 't aanvoelen van bestaande toestanden en mogelijkheden, 't handig daarvan gebruik maken. Maar dan is 't nodig dat ie aan z'n zij heeft mensen, die bekwaam genoeg zijn voor, en volkomen betrouwbaar in 't uit- en door-werken van de aangegeven richting. 'T is dan ook niet toevallig dat, de omstandigheden in aanmerking genomen, zoveel limburgers minister zijn geworden en als zo-

danig zeer behoorlike figuren geslagen hebben. Om niet te spreken van andere hoge staatsambten, al was 't gedurende lange tijden op minder in de gaten lopende plaatsen, als gezanten aan buitenlandse hoven en dergelijke. De meeste limburgers die in de geschiedenis, op welk gebied dan ook 'n rol van betekenis gespeeld hebben, komen in nederlandse werken trouwens niet voor, omdat ze steeds naar 't buitenland moesten om iets te presteren.

Bewogenheid.

Waar de overheersing van 't gevoel 'n algemeen verschijnsel is, kan 't niet verwonderen, dat niemand z'n gevoel onder stoelen of banken steekt; dat niemand zich schaamt over bewogenheid; dat niemand zich geweld aandoet om z'n gevoelens te verbergen. Met 'n kinderlike onverschilligheid voor datgene wat de buitenwereld van 'm denkt, laat de limburgger z'n gevoel de vrije loop, zonder noemenswaardige pogingen te doen om 't onder 'n enigszins strenge contrôle van 't verstand te plaatsen. By feestelijke gelegenheden kan men de tranen geregeld bij stromen zien vloeien. Bij 'n huwelijk onder de meest gunstige omstandigheden b.v., wordt er niet geredeneerd: dat zo nu eenmaal 's werlds loop is; dat de jongelui naar alle waarschijnlijkheid 'n mooie en ge-

lakkige toekomst tegemoet gaan; dat 't de wil is van Onze Lieve Heer de bestaande gezinsbanden te verbreken om nieuwe te gaan vormen. 'T gevoel van de ogenblikkelijke scheiding is 't dat overheerst, misschien gemengd met 'n vaag meevoelen met toekomstig geluk. En dat moet zich onweerstaanbaar uiten.

'N priesterwijdingsfeest, toch wel een van de gelukkigste voor feesteling en voor familie, is zo vol emotie-volle ogenblikken, die de feestvierenden aangrijpen tot schreiens toe, dat 'k me best kan voorstellen dat iemand, die 't zo niet aanvoelt, zo'n feest allerminst 'n feest zal vinden.

Uiterlikheid.

Ook in ogenblikken van groot enthousiasme wil de limburgse z'n lichaam, z'n zintuigen doen delen in de heerlijkheid. En z'n liefde voor uiterlik vertoon heeft ie met z'n zuiderbroers zeer sterk gemeen. Hij voelt bij intuïtie, dat 'n mens van brood alleen niet leven kan; maar dat de beide samenstellende delen van 't ding; mens, nl. de ziel en 't lichaam beide de hun wezenlijk toekomstige rechten opeisen. En al is 't dan wellicht waar, dat de limburgse de meest epicuristische bewoner van Nederland is, zeker is toch ook, dat ie aan z'n zielevoedsel door z'n zintuigen verkregen, de hoogste, of als men wil: de meest uitgebreide

eisen stelt. Waar in Nederland worden geregeld zulke feesten georganiseerd als in Limburg? Waar verlopen ze ooit zo ordelik of hebben in hun grootsheid zo'n rustige gang? Waar kan 'n demonstratie voor iets wat 't volk uit 't hart gegrepen is, zo'n alles, vooral menselijk opzicht vergetende geestdrift verwekken als in Limburg? En 't is niet de vorming van 'n mensenmassa zonder meer: alles heeft z'n eigen kleur, z'n eigen cachet. Wie, die 't geluk gehad heeft 't te mogen zien, zal vergeten de bondendag, die vooraf ging aan de zgn. nederlandse katholiekendag te Maastricht gehouden? Die overweldigende stoet van limburgse verenigingen, overwuijd door honderden kleurige vlaggen; die trotse R.K. werkliedenmassa, opgesteld op, volgens kenners, 't mooiste plein van west-Europa, overwapperd door 'n zee van kleuren; die huiveringwekkende kalmte en waardige vastberadenheid, waarmee door die honderden vanen 'n eerbiedige groet werd gebracht aan 't Doorluchtig Episcopaat. Mannen, geesteliken en leken, verhard en vergrijsd in 'n dikwels ondankbare, 't gevoel afstompende strijd om telkens geweigerd recht, schreiden als kinderen, zonder zich daar ook maar 'n ogenblik voor te schamen, onder 't zingen van: Aan U, o Koning der ewen, 't lied van Dr. Schaepman, die daar op dat ogenblik 'n mooie bodem zou gevonden hebben om laaiende geestdrift te doen groeien met z'n oratories talent.

Eveneens onvergetelik blijft de aan genoemde feestelijkheid verbonden kinderhulde op dat andere monumentale plein van Maastricht, de Markt, waar duizende kinderen de hoge gasten toezongen. 'T was een en al kleur en beweging; 't was Jeugd. Z.H.E. de Aartsbisschop werd totaal meegesleept door de geweldige stroom van geestdrift, die hij blijkbaar zelden of nooit om zich heen had gevoeld. Herhaalde malen stond hij van z'n zetel op, en wuifde met beide armen de kinderen toe, en verwekte zo telkens 'n hernieuwde uitbarsting van enthousiasme. En z'n vergrijp tegen de gerokte deftigheid van de officiële katoliekendag, heeft 'm 'n onvergetelike plaats bezorgd in de harten der maastrichtenaren.

Gezelligheid.

Deze liefde voor uiterlik vertoon wortelt ten slotte, dunkt me, in 'n drang naar gezelligheid, die zich bij de limburger sterk openbaart. Hij is niet graag met z'n gedachten en gevoelens alleen; ook niet in beperkte kring, waar denken en voelen zo heel ver in dezelfde richting gaan. In groter gezelschap komt ie pas los, daar voelt ie zich in z'n element. Daar zijn prikkels die hen tot reaksies nopen, die men zo gauw niet zou verwacht hebboi. Daar komen z'n eigenschappen beter tot hun recht: spraakzaamheid, gemak van uitdrukken,

geestigheid, meevoelen, ontvankelijkheid voor telkens nieuwe en wisselende indrukken, z'n spotzucht en neiging tot tegenspreken. Dit kan natuurlijk, vooral wanneer andere omstandigheden meewerken, leiden tot uithuizigheid (waarover later); maar niet alleen verhoogd café-bezoek is daarvan 't gevolg: ook de zucht om samen te zijn bij feestelijke gelegenheden, waar de hele familie, in groten getale, haast aartsvaderlik, verzameld wordt; waar vrienden en bekenden verschijnen; waar groepsgenooten van allerlei soort elkaar ontmoeten. Dan kan 't standsverschil tot 't, 'k zou haast zeggen, maatschappelijk toelaatbaar minimum worden teruggebracht.

Wat de limburger aan eigen kracht mist of bezit, wordt daar op- of omhooggeheven. Daar voelt Limburg zich sterk, en oefent 't, onbewust vaak, nog grote kracht uit. Z'n taai zelfstandig leven is daar wel voor 'n groot deel aan te danken. Ieder niet-limburger ondervindt dit min of meer, staat voor dit dilemma: of wel: zich niet geven aan 't gemeenschappelijke leven, en dan uitgestoten worden; ofwel: zich overgeven, en dan na korte tijd geassimileerd worden. Natuurlijk bestaan er ook overgangsstadia tusschen deze uitersten; maar 'n zuiver-neutraal-blijven is hier, evenmin als op welk ander gebied, onmogelijk.

Gemoedelijkheid.

Deze eigenschap vormt tevens de basis voor de bekende gemoedelijkheid van de limburgers. Wanneer ze samen zijn moet de stemming erin blijven, en niettegenstaande verschil van mening en opvatting mag niemand wreedaardig als verstoorder optreden. Moeten onaangenaamheden gezegd worden, dan dient dat zo te gebeuren dat al de anderen ermee lachen kunnen, en er voor 't lijdend voorwerp niets anders overschiet als de bekende imitatie van de bekende boer met de bekende kiespijn.

En 't woord gezelligheid, èn 't woord gemoedelijkheid geven aanleiding om te waarschuwen voor onvruchtbare discussies over de woorden, zonder dat men de inhoud daarvan eerst heeft vastgelegd. Gezelligheid is voor 'n niet-limburger 'n heel ander begrip als voor de limburger; want beiden vinden 't van den ander onbegrijpelijk hoe ie zijn gezelligheid gezellig vinden kan. Gemoedelijkheid heeft zoveel betekenissen als er verschillende gemoeden bestaan.

't Gaat hier alleen om 't konstateren. van bepaalde feiten, en niet of die gezelligheid en gemoedelijkheid ook dè gezelligheid en gemoedelijkheid zijn.

Dit geldt, *mutatis mutandis*, voor tal van andere gekozen namen.

Onbewogenheid.

Al meermalen hebben we moeten vernemen, dat de limburgers zo moeilijk warm te krijgen zijn; meerdere redenaars zouden daar al over hebben geklaagd. En men kan zelf herhaaldelijk waarnemen, dat dit inderdaad zo is. Maar dan ziet men tevens, dat de schuld aan de andere kant zit. 'K zou Juist willen beweren, dat de bedoelde weigerachtigheid 'n frappant getuigenis is voor de verrassende zuiverheid van gevoel, die 't volk tot nog toe heeft weten te bewaren. Wanneer zo'n grote redenaar de golven van z'n talent op de hoofden van z'n toehoorders doet neerkomen; wanneer 't opgeschrevene weer tot nieuw leven moet gewekt worden door 'n bezielende voordracht; wanneer men met onfeilbare zekerheid, in de regel door veel lawaai van de kant van de spreker, hoort aanduiden de uitgezochte punten waar applaus, bij voorkeur donderend, moet losbarsten; wanneer men al dat klatergoud ziet glimmen en dat doelloze vuurwerk hoort losbarsten, dan kan men in ernst toch niemand, ook 't 'gewone volk' niet, kwalik nemen, dat er geen geestdriftsvuur in de zielen van de hoorders ontstoken wordt. Zo kan men waarnemen, dat 'n redenaar 'n onderdeel van 'n seconde moet wachten, voor 't gewenste resultaat, bestaande uit bijvalsbetuigingen, verkregen wordt; en ieder even-aanvoelend mens

merkt wel, dat er 'n applaus loskomt, nu ja, uit beleefdheid, om de zwoegende en zwetende, soms ook nog eerwaarde spreker - pardon: redenaar - niet voor schut te laten staan.

Trouwens iedere openbare plechtigheid kan in Limburg op 'n behoorlike belangstelling rekenen, wanneer ze maar aan behoorlike eisen voldoet. Is dat laatste niet 't geval, dan volgt onmiddellijk de executie.

Spotzucht.

Want wanneer men spot wil horen, geestige, goedmoedige spot, dan kan men z'n hart in Limburg komen ophalen. Ik kan er nooit aan ontkomen te denken in dit verband aan de grieken, die ook alles van elkaar verdragen konden, die ook alles van zich lieten zeggen, mits 't maar in geestige vorm gebeurde¹²⁾. Met 'n werkelijk geestige, rake zet, maakt men geen rechtgeaard limburger woedend. 'K denk dan aan Socrates, die de blijspelen van Aristophanes, z'n heftigste tegenstander, met z'n tegenwoordigheid vereerde. Daar hoorde ie, wat men zijn filosofiese en opvoedkundige denkbeelden meende te mogen noemen, op de meest rake wijze hekelen; daar vond ie zichzelf terug op 't toneel, zoals de dichter 'm altans zag; en daar vestigde ie nog eens nadrukkelijk de aandacht op zichzelf, wanneer er

kans bestond, dat de toeschouwers niet zouden begrijpen, dat 't over hem ging. En nu in Limburg?

Niet zo lang geleden is weer 's opgevoerd de 'kemikken opera', getiteld: De Kapitein van Köpenick. De oplichterstruc van de bekende Vogt, was juist 'n kolfje naar de hand van de rasechte maastrichtenaren. 'T was niet 't lukken van de diefstal wat hun 't meest daarin trof; daarover werd niet gefilosofeerd. 'T fijne was juist de manier waarop de eenvoudige schoenmaker de voosheid van de vooroorlogse uniformbeschaving had gevoeld, en de handige manier waarop ie ten eigen bate daarvan voordeel had weten te trekken. Deze gebeurtenis werd totaal gelokaliseerd: ze speelt zich af op aan allen bekende pleinen en straten; de personagieën die optreden stellen, ook door de grime, bestaande mensen voor. Straattiepen, politie-agenten, bestuursambtenaren, rechters, vinden zichzelf terug op 't toneel; en worden daar, goedmoedig maar raak, ertussen genomen. En bekend is, dat sommige van de hoogst-staande personen - want niemand wordt gespaard - de elf gegeven opvoeringen zonder uitzondering hebben bijgewoond, en zich enige weken langer leven gelachen hebben.

Deze zin voor 't komiese, deze gevatheid, voortvloeiende uit de boven gesienjaleerde vlug-

heid van begrip, is geen sporadies voorkomend verschijnsel, maar 'n algemeen; zoals de algemene vatbaarheid voor geestigheden ook wel zou doen verwachten. Er is 'n tijd geweest, dat van overheidswege de kermis werd afgeschaft. Die werd vervangen door volksspelen, zo ongeveer van bovenaf gedekreteerd, en dus tot mislukken gedoemd. 'T slot was 'n gondeltocht op 't kanaal, met muziek en lampions. 'T scheen maar matigjes te hebben bevallen, en 'k kan niet zeggen geheel ten onrechte. En op de terugweg naar huis klonk al 't geïmproviseerde vonnis op de bekende wijs, uitgegalmd door hele troepen opgeschoten jongens en meisjes:

En 't is zeker en gewis
Dat volleksfeesten rotzooi is.
Haaliejee, haaliejee,
Haaliejoo-hoo-hoo, enz.

tot uit den treure herhaald.

'N paar beren waren, als publieke gemakelijkheid-zonder-gemakelijkheidsbelasting, aangeschaft. En 't was in de tijd van de bodemlooze put. Onmiddelik zong men spontaan:

De bere zien gestik,
De bere zien gestik,
Ze hōbbe eus belastingbreeve ingeslik.

Vastenavond 1929. Meer dan twintig graden onder nul. Toch verkleden en gemaskerden op

straat. Bibberend van de kou werd 't oeroude lied van die dagen gevariëerd:

Wij zijn bevroren kammeraten,
Wij zullen elkander nooit verlaten.

Deze reeks zou voor 'n respectabele uitbreiding alleszins vatbaar zijn.

Gemis aan ernst.

Maar deze geestige, veelal goedaardige maar daarom niet minder werkelijke spot, is ook vaak 'n gevaarlijk wapen in de hand van degene die er mee weet om te gaan. Heeft in 't algemeen al de spotter die de lachers op z'n hend weet te krijgen veel voor, bij de limburgers, zo ontvankelijk voor spot, is diezelfde van z'n overwinning zeker. Op soms onbegrijpelijke ogenblikken wordt dit gevaarlike wapen voor den dag gehaald: 'n wapen dat ieder rechtgeaard limburgers ook altijd bij de hand heeft. Dat kan dan wel 's 'n verkwikkend schouwspel worden, 'n geestighedentoernooi, maar 't is de vraag of altijd de zaak daarmee gediend is, waar 't om gaat. Er zijn nu eenmaal kwesties, waarvan de oplossing, toestanden waarvan de opheffing ernst, niets dan ernst, bittere ernst soms alleen toelaat. En in zo'n geval is 't dan ook de sterkste partij niet, die naar dat geduchte wapen grijpt. Maar dat verandert niets aan de feitelijkheid van 't sukses. Maar wat op 't

schellinkje in de schouwburg 'n verdienste kan zijn, kan in andere omstandigheden 'n misdaad nabij komen. En hoeveel goeie dingen zouden zo al doodgespot zijn in de loop der Jaren?

Voor-de-gek-houderij.

Deze gemakkelikhed in 't spotten vinden we in andere vorm terug in 't elkaar voor den gek houden. De limburger overziet snel de situatie, en weet er dan even snel partij van te trekken om z'n evennaaste er netjes laten in te tippelen. 'N heel gezelschap voelt bij intuïtie aan, wanneer 'n dergelik geval zich voordoet en de gunstige omstandigheden in verband met 't slachtoffer; want iedereen wordt op z'n tijd de dupe van zo'n onafgesproken en spontaan komplot. Niet-limburgers, die zich overigens buitengewoon goed hebben aangepast, die ten opzichte van zichzelf met sukses waakzaam zijn, geven toch altijd toe, dat 't deelnemen aan 'n dergelijke samenzwering, die ze wel degelik voelen aankomen en met groot plezier volgen, hun steeds te machtig blijft. 'T enige wat ze doen kunnen is zich half afwenden, onverschilligheid veinzen, om zodoende door gebaar of gelaatsuitdrukking de uitslag niet te bederven.

'T is daarom zo buitengewoon onbillik wanneer niet-limburgers onze gewestgenoten be-

schuldigen van de ‘hollanders’ altijd maar voor den gek te houden. Natuurlijk zal dat ook geprobeerd worden. En de pret om 't slagen zal er werkelijk niet minder om zijn, wanneer 't slachtoffer 'n ‘hollander’ is. Ze zal nog vergroot worden, wanneer blijkt, dat de persoon in kwestie 't maar zeer moeilijk met z'n waardigheid kan overeenbrengen by de neus genomen te worden. Maar dat zij spesiaal zouden worden uitgekozen is absoluut tegen de waarheid. Maastrichtenaars bij tientallen zouden, wanneer ze ervoor wilden uitkomen, 't tegengestelde beweren, en ook bewijzen kunnen.

Muzikaliteit.

‘Uit de meest muzikale stad van Nederland’, stond onlangs nog onder 'n foto uit 't muzikale leven van Maastricht. 'N zeer muzieklievende stad in ieder geval. Nagenoeg letterlik huis aan huis is in de binnenstad en de betere wijken 'n piano te vinden. De radio heeft 'm 'n tijdlang zware concurrentie aangedaan, maar 't gemis aan actief-meewerken bij de reproduksie heeft daar 'n stilstand in gebracht naar 't schijnt. Minder bedeeden stellen zich tevreden met 'n harmonika, 'n te veel gesmaad instrument, waarvan hier werkelijk meesterlike bespelers te vinden zijn. Nog iets verder verborgen vinden we de cither, of de

laatste tijd meer de banjo of mandolien. En de verschoppeling voor wie dat zelfs nog onbereikbaar is, behelpt zich met 'n mondharmonika, vult er 's zomers 's avonds de hele stille straat mee, alleen of kunstig begeleid door z'n kornuiten, en alles kijkt met glundere gezichten naar die arme, maar vrije vogel Gods, die ook zingt zoals ie gebekt is, tot verlichting van allen die luisteren.

Er wordt veel gesmaad op ons dilettantisme. Maar wat zijn we gelukkig zoveel dilettanten in ons gewest te mogen herbergen: want ze vertolken ons plezier in 't leven zoals elke dag 't ons brengt, alle pessimistische kwalifikasies ten spijt. Maar ze vormen ook 't fundament, waarop door de werkelijk groten 't hoge gebouw der Kunst (met 'n grote K), moet worden opgetrokken. En hoe hechter en hoe hoger die fundamenten zijn, hoe hoger die verheven tempel ten hemel zal reiken. En ook die grote bouwers zijn in Limburg niet zeldzaam, vooral op 't gebied der reproducerende Kunst.

Op vokaal gebied houdt Limburg z'n naam hoog door meerdere befaamde mannen- en gemengde koren; de limburgse kerkkoren hebben door 't hele land 'n klinkende naam. Instrumentaal: 'n zomerzon- of feestdag zonder schetterende fanfares van 'n muziekkorps, is niet compleet. Zowel stad als mijnstreek ak dorp leveren op dat gebied prijzenswaardig werk; en 't is weer 't

eigenaardig timbre, dat harmonieert met de schaterende zon in 't schitterende koper of nikkel, dat de eigenaardige geur aan 't schouwspel geeft.

En wat men binnen de eigen grenzen niet kan vinden, is voor 'n schyntje geld, dat men er graag voor over heeft, te genieten in Luik of Aken; en van deze gelegenheid wordt druk gebruik gebruik gemaakt. 'T zijn niet alleen de romantiese opera's, zoals Luik die veelal te 'genieten' geeft, die 't hevigst in de smaak vallen. Ook de klassieke en nieuwe duitse muziektoneelwerken worden hoog gewaardeerd, nu men tegen zeer aantrekkelijke voorwaarden, de opvoeringen daarvan enigszins geregeld kan volgen. Wanneer 't kontakt met 't Rijnland nog iets intenser kon zijn, zou al heel gauw 't overwicht der simpatie naar die kant verlegd zijn ten koste van de waalse liefde, wat dan ook heel licht te begrijpen zou zijn uit nauwere verwantschap in afstamming, taal, godsdienstige opvattingen, enz.

De verbinding met 't noorden is vanzelf veel te omslachtig, verondersteld al dat er 'n affiniteit van enige grootte zou bestaan tussen kunstuitingen van noord en zuid. Dat er weinig bereidwilligheid bestaat om de nadelen van deze toestand te reduceren bleek weer uit de recente felle strijd om subsidieverhoging voor 't Maastrichts Stedelijk Orkest. De vicieuze sirkel.

Toneel.

Ook op toneelgebied wordt er in Limburg hevig gedilettanteerd: geen parochie, geen gehucht, of er worden een of meer toneelclubs gevonden. 'T winterseizoen is 'n aaneenschakeling van buitelingen op 't slappe koord der mimiese kunst. Maar dat is ook alles wat er, de enkele loffelike uitzonderingen daargelaten, van te vertellen valt. Hier kan Limburg niet als op muziekaal gebied bogen op meer de in gewone prestatie's. Toch zijn alle elementen ervoor aanwezig: 'n makkelijke verplaatsing in de gedachtengang van anderen; 'n behoorlike aanleg voor 't juiste gebaar, buigzaam stemmenmateriaal en 'n scherp aanvoelen van fijne betoningsnuances; 'n zeer bruikbare fysiologische structuur. Dat niettegenstaande deze gunstige voorwaarden de toneelkunst 't niet tot hogere bloei heeft weten te brengen, hangt samen met andere oorzaken. De voornaamste daarvan is wel de grote afstand tot, en de slechte verbindingen met bevruchtende centra. De tijd dat Maastricht leefde van de klassieke franse tragedie is nog niet lang, maar snel en afdoende vergeten. De muziek van franse afkomst, als algemene mensentaal spreekt dat voor de muziek vanzelf, heeft zich langer gehandhaafd. Maar niets nieuws is voor 't vergane in de plaats gekomen. Onze eigen gemeenschap bleek niet sterk genoeg om zelf 'n

niew toneel te scheppen; de belangstelling stond op de hoogte van 't ekonomies niveau: 'n vicieuse sirkel alweer. Van buitenaf kwamen er geen prikkels om 't verlangen naar eigen toneel, liefst in eigen taal, in eigen dialect, omhoog, tot daden te drijven, 't Bleef dan ook by enige stuntelige pogingen, die veel meer van volkpsychologies, als van literair belang zijn. De toestand is op 't ogenblik nog onveranderd. De liefde, de belangstelling voor 't toneel is omgekeerd evenredig met de dito voor muziek. Dit verschijnsel heeft dus waarschijnlijk niets te maken met fundamentele afgekeerdheid van 't toneelspel, gezien de boven aangehaalde feiten. Wel blijkt telkens dat de komiese muse veel meer aanbidders telt onder de limburgers als de tragiese, die als ewige muurbloem schijnt te zullen fungeren. In 't geheel van 't limburgse karakter volkomen begrijpelijk.

Levendigheid.

Hierbij zou 'k willen doen aansluiten de grote levendigheid, 'n uitbundig gebruik van gebarenverduideliking, gelaatsmimiek en stemmiddelen, die blijkbaar op de niet-limburger zo'n diepe, maar niet altijd geruststellende indruk maken. Voorbeelden zouwen ervan aan te halen zijn, hoe zenuwachtige noordelijke dames de deur angstvallig gesloten houden tijdens de afwezigheid van

manlief: ze zijn bang voor de mensen uit Limburg, want die kijken zo wild; aan welk oordeel de met zorg gekultiveerde minder vleierende opvatting omtrent de zuidelijkste bewoners van ons land ook wel niet helemaal vreemd zal zijn¹³⁾. Ieder limburgse trouwens die in 't noorden langere tijd heeft verkeerd, weet uit eigen ervaring hoe moeilijk 't is om in 'n noordelijk gezelschap niet al te erg uit de toon te vallen; hoe Icing 't duurt voor men in gezelschappelijke conservatie de dressuur van zich-zelf zo hoog heeft weten op te voeren, dat men volstaan kan met enige weinige, niet erg afwisselende gebaren. Dat laatste kan natuurlijk niet gebeuren dan ten koste van 't individu, dat nu voor z'n gevoelens, vroeger uitgedrukt door gebaren, nieuwe uitingsmanieren moet gaan aanleren, bewust of onbewust; wat weer tot gevolg heeft, dat daarin nooit 'n dergelijke virtuositeit bereikt wordt ak in de aangeboren uitdrukkingwijze.

Eindnoten:

- 9) G. Gorris, *Publications de la Société historique et archéologique dans le Limburg à Maestricht*; Tome LIX (1924), blz. 145 v.v.: De eerste bewoners van Zuid-Limburg in den historischen tijd.

P.J. Blok, *Geschiedenis van het Nederlandsche Volk I*; Leiden (1892), blz. 14.
Vgl: J.H. Holwerda: *Nederland's vroegste Geschiedenis*, Amsterdam, 1925, blz. 65.
- 10) 'T wordt nagenoeg door bijna alle schrijvers onmogelijk geacht bij de heersende rassenmenging de oorspronkelijke kenmerken te leren. Temeer omdat 't begrip ras, zich langzamerhand radikaal aan 't wijzigen is. 'N toegepaste studie, met toegeven van de grote moeilijkheden is. V. Vitali: *Elementi etnici e storici del carrat-tere degli Italiani*; *Rivista Italiana di Sociologia*, Anno II, 1898, blz. 734 v.v. - Voor Nederland: J.H. Holwerda; zie aant. 9.
A.E. van Giffen: *Over de Oudste Bevolkingselementen van ons Land*; *Mensch en Maatschappij*, Jaarg. 1, 1925, blz. 256.
A.J.P. van den Broek: *De anthropologische samenstelling der Bevolking van Nederland*; *Mensch en Maatschappij*, Jaarg. 6, 1930, blz. 401.
Daar zal men zien waarom daar: Keltoromaans, de klip van de 'Keltomanie' (Prof. de Vries, op de Tweede Deltaconferentie, 18 Dec. 1931 over: Lijnen in de Nederlandse kultuurontwikkeling) zoveel mogelijk vermeden is.
- 11) J. van Ginneken, *Handboek der Nederlandsche Taal I*; 's Hertogenbosch 1928, blz. 171.
J. van Ginneken en J. Endepols, *Regenboogkleuren van Nederlands Taal*; Nijmegen, 1917, blz. 82.
F. Sieburg, *Gott in Frankreich?* Frankfurt a/M. 1929; blz. 31 en 138.
- 12) Jan Engelman spreekt ook van 'greco-germaanse bloedvermenging' in z'n veelomstreden artikel in *De Gemeenschap*, Jaargang IV, blz. 198.
H. Moller, Dictaat.
'T is zo ongeveer dezelfde geest, die 'k in Amsterdam op de markten, op 't schellinkje meen geconstateerd te hebben. De overeenkomst van dit laatste met 'de-n-in-gele-bak' in de 'bonbonnière' van Maastricht is me herhaaldelijk opgevallen: overeenkomst in bezetting dan, natuurlijk.
- 13) Dat de kultivering van 'n bepaalde opvatting over de limburgers geen fabel, maar bittere werkelijkheid is, blijkt uit 't feit, dat, zoals de Limburger Koerier meedeelde, bij 'n ruzie in den Haag de delinquent vanwege 't publiek blijkbaar niet beter kon worden gequalificeerd als: limburgse messensteker. Toch had men te doen met 'n rasechte hagenaar. 'T doet dubbel pijnlijk voor de limburgers aan, dit verwijt te horen uit 'n stad, die, zoals dat heet, al enige zwarte bladzijden in onze vaderlandse geschiedenis geschreven heeft; en daar nog steeds toe in staat

blijkt, getuige de ondubbelzinnige waarschuwing 't vorig jaar bij gelegenheid van de koninginfeesten door 't Comité tegen volksverwildering in de haagse plaatselijke pers geplaatst.

Germaans.

Algemeen.

Al zijn dan met meerdere of mindere zekerheid sommige lichaams- en geesteseigenschappen van de limburger terug te voeren tot 'n grondslag die voor geen ander deel van ons vaderland in die mate geldt, nl. keltiese overblijfselen: hij is en blijft 'n germaan¹⁴⁾, en draagt daarvan de onmiskenbare tekenen met zich mee, de meest verstokte super-germaan ten spijt. We zullen daarom onze ogen ook te richten hebben naar oost en west, ook naar 't noorden (in deze volgorde van belangrijkheid). Ook hier zal ten slotte 'n keus gedaan moeten worden, die niet onaanvechtbaar zal blijken. Vooral de diepingrijpende kracht van 't katholicisme, waarover later nog, levert telkens moeilijkheden. Geen vezeltje mens blijft door 't katholicisme onaangeroerd, alle eigenschappen worden erdoor veredeld of ontwikkeld; toch worden sommige hier vermeld, omdat er goeie redenen bestaan om aan te nemen dat hier de voornaamste factor voor hun aanwezigheid te vinden is.

Individualiteit.

De meest kenmerkende trek van de germaan is z'n individualiteit¹⁵⁾. Scherp getekend staat ie te midden van z'n omgeving, denkt z'n eigen gedachten, doet z'n eigen daad. En laat z'n leven zo

weinig mogelijk beïnvloeden door uiterlike toevalligheden. Daardoor krijgt ie 'n standvastigheid van karakter en van wil, die 'm van groot nut kunnen zijn. De onschendbare soevereiniteit van de oer-germaanse huisvader vervult ons nu nog met eerbiedige schrik. De eenmaal veroverde rechten worden natuurlijk niet zo makkelijk prijsgegeven; waardoor 'n trek van stroefheid, van hardheid en vasthoudendheid ontstaat, die al minder sierlik wordt. Daaruit volgt tevens de moeilijkheid tot 't vormen van 'n germaanse staat: 'n instelling dus, die bedoelt te zijn 'n niet al te hardhandige opberging van talloze sprekende individuen. Geen volk is dan ook moeiliker te regeren, verzet zich zo tegen uniformering, tegen gezag¹⁶⁾.

Dit soort individualisme is Limburg vreemd. Even vreemd als andere, eveneens katholieke delen van Europa en de rest van de wereld. Want 't kan niet louter toeval zijn, dat juist de katolieke volken zich vaak laten regeren op 'n manier, die indruist tegen de eigenste wezenheid, zoals men bv. in Frankrijk en Mexico kan waarnemen. (Zie ook in Hoofdstuk III over gemeenschapsgevoel en gemis aan organisatie.) Maar men dient hier onderscheid te maken. De limburgse zou geen mens meer zijn, als individualisme hem geheel zou ontbreken. Ten opzichte van de gemeenschap, wanneer grote idealen schitteren, wanneer grote

gevaren dreigen, kan met 'n verrassend gemak 't individu zich opbergen in 't geheel: daartoe heeft z'n geloof 'm opgevoed. Maar 't is alsof ie zich nu wil schadeloos stellen, wanneer 't leven z'n gewone gangetje gaat, en z'n persoonlijkheid zich ongestoord en zonder groot gevaar voor de gemeenschap kan uitvieren. Dan komt z'n individuele houding ten opzichte van alles wat 't gewone dagelijkse leven aangaat in werking met niets ontziende kracht; dan kan de limburgse met kwalik te vinden logika te keer gaan tegen alles wat 'm tegen de borst stuit; dan kan ie zichzelf opwarmen tot 'n temperatuur, waarbij geen rustig overdenken en kalm overleg meer mogelijk is. Dan komt z'n kritiese, persoonlijke denkwijze omtrent de hem direkt omgevende wereld eerst duidelijk tot z'n recht. Om 't met 'n voorbeeld te illustreren: wanneer 'n niet-limburger Limburg durft aan te vallen, zal de geboren en getogen limburgse met al de kracht, die in 'm is z'n geboortegewest verdedigen tegen alles, desnoods beter weten in; dan zal ie fouten tot deugden, verkeerdheden tot prijzenswaardige eigenschappen trachten te redeneren. Maar is diezelfde limburgse weer thuis, dan kent men 'm niet meer terug in z'n gekanker over eigensteedse of eigengewestelijke personen en toestanden. Dit is iets wat ook aan veel niet-geboren-limburgers steeds weer opvalt in ons gewest, en hun dikwels ook

de overige uitingen van onze gewestgenoten met wantrouwen doet gadeslaan.

Deze menselijke wezenstrek van 't individualisme, toegescherpt in bovenaangeduide richting, bezit ook nog de limburgse. 'T in 't vorig hoofdstuk vermelde omtrent 't verschijnsel dat 'vreigelen' heet, vindt hier z'n vervollediging. Wij, limburgers, zijn steeds onder elkaar geweest. Meer dan vijftien ewen leven we al met elkaar, zonder dat er meningsverschil van betekenis tussen ons is gerezen over de zaken, die eigenlijk alleen de moeite waard zijn om er van mening over te verschillen: de zaken onzer ewige bestemming. We hebben altijd - alweer globaal gesproken - geleefd in één groot gezin als broers en zussen in Kristus. We kibbelden daar om 'n vers wittebroodskorstje, om 't volste glas limonade; we vochten er om onze knikkers, om de meeste plaats in 't gezamenlike bed. En nu zijn we de juiste waardering kwijt; nu menen we dat onze ruzietjes de wereldschokkende gebeurtenissen zijn; nu menen we dat van onze heibeltjes en de uitslag daarvan 't heil van de wereld, de welvaart van 't mensdom en de waarde van ieder mens afzonderlik afhangt. We verspillen nu onze energie aan pietluttigheden, we verdoen onze tijd aan 't oppoetsen van onze tuniekknopen terwijl de stormaanval gekommandeerd wordt. We maken de afgevallen blaren weer met veel toewijding

vast, en vergeten te onderzoeken of de boom nog wel leefkrachtig is.

Vrijheidszin.

Vooraf geestelijk bezit wordt door de germaan met alle ten dienste staande middelen gehandhaafd. Daarin neemt zijn opvatting van vrijheid 'n zeer voornam plaats n. Die is 'm boven alles lief. Wanneer 't om z'n vrijheid gaat, is de germaan tot alles in staat. Van de morgen van onze geschiedenis af horen we van bevrijdingsoorlogen: tegen vreemde en germaanse overheersers. De mededeling van Claudius Civilis dat ie niet gekomen is om te onderwerpen, maar om te bevrijden, doet 'n heel leger van tungriërs en nerviërs hun romeinse bondgenoot verlaten en Civilis volgen tegen Claudius Labeo¹⁷⁾. Ook deze trek maakt 't regeren buitengewoon moeilijk; want regeren is ten slotte de individuele vrijheid zover beperken als nodig is in 't algemeen belang.

Dwang wil de limburger nooit voelen. Dan slaat ie de verzenen tegen de prikkels. Met list en overleg is nog wel wat te bereiken; maar wanneer men voelt dat 't gaat om 'de baas te worden', dan is alle hoop op sukses verkeken. Dit is ook een van de redenen waarom de hollandse ambtenaren zo slecht geslaagd zijn in hun al of niet geformuleerde opdracht, om Limburg te hollandizeren¹⁸⁾.

Wanneer men dat wil klaar spelen, moet men beginnen met te huilen met de wolven in 't bos, zoals de vrijmetselarij dat hier en daar in 't verleden heel aardig heeft toegepast; zoals verschillende kommunistiese methoden zo juist begrepen hebben. In dit opzicht moeten de lintburgers tegen zichzelf in bescherming genomen worden.

Buigzaamheid.

De sterk sprekende individualiteit in de germaan maakt 'm ook - om 't zacht uit te drukken - zeer zelfbewust. Hooghartig wijst ie van zich af, wat niet met eigen hersens gedacht, wat niet met eigen hart gevoeld is. Daarvandaan alweer, dat zo vaak germaan tegenover germaan heeft gestaan, terwijl ze 't in de grond van de zaak toch gloeiend eens waren, streden voor 't zelfde ideaal, maar dat ze in elkaars hart niet wisten te bestaan. Hij ontzegt kalm 'n ander wat ie voor zich uitdrukkelijk opeist.

Tegenover 'n dergelijke houding stelt de limburger 'n slakkenpolitiek, d.w.z. hij kruipt stil in z'n huisje en wacht tot 't gevaar geweken is, als 't tenminste wijken wil; zo niet, dan volhardt ie in z'n geslotenheid en laat de verwatenheid zich opblazen, omdat ie toch wel voelt, dat op zo iets 'n explosie volgen moet. Hij weet dat hij de waarheid heeft, die niemand en niets ter wereld hem

ooit zullen kunnen afnemen; hij voelt als 't ware de kracht van z'n geloof, z'n geestesgesteldheid, en kan dan in geheimzinnige gelatenheid z'n tijd afwachten, heel lang. Ook dit beangstigt soms niet-ingewijden, en niet geheel ten onrechte, want ooit zal wel 's de tijd komen om met de daad te bewijzen wie nu eigenlijk de rechthebbende, de baas is. En met volle vertrouwen op de toekomst kan men wachten. Laten we hopen, dat de toekomst niet zo lang uitblijft, dat 't vertrouwen beneden de kritiese temperatuur gedaald is.

Waarheidsliefde.

Z'n zelfbewustzijn geeft de germaan ook z'n waarheidsliefde. Hij komt recht uit voor wat hij als waarheden aanziet, en waarin ie dus onvoorwaardelijk gelooft. De verhalen van onverschrokken de waarheid zeggen zijn talrijk in de germaanse geschiedenis. Maar die heldhaftigheid vinden we tenslotte toch maar bij enkelingen: 'n heel volk van 'n dergelijke structuur zou in de mythologie tuis horen.

Wanneer we nu die waarheidsliefde in z'n edelste vorm zo sporadies vinden, dan moet daar 'n reden voor te vinden zijn; we kunnen tenminste moeilijk aannemen, dat de mentaliteit zover uitelkaar loopt, dat er geen gemeenschappelijke waardering voor oprechtheid zou bestaan.

Daarover later nog.

Gastvrijheid.

Neem. uw geschiedenisboekje van de lagere school, blz. een, en daar vindt ge wis en zeker: de gastvrijheid van de germanen was een van hun grootste deugden¹⁹⁾. Hoe onbegrijpelijk ver voor onze katolieke begrippen onze germaansheidense voorouders in dit opzicht gaan konden, modern heidense opvattingen wijzen er met onontkoombare konsekwensie weer op terug met 't in bepaalde kringen steeds meer mode wordende 'changer de femmes', mag wel bekend verondersteld worden. Die hooggeroemde gastvrijheid nu, geadeld door 't katolisisme, waar vindt men ze in zo grote mate aanwezig als in 't veel gesmade donkere zuiden? Deze eigenschap is vrijwel de enige, die door niemand aan de limburger ontzegd wordt. Wel worden meermalen de motieven waaruit deze deugd zou voortkomen in twijfel getrokken. Maar gelukkig keren de twijfels zich tegen de twijfelaars zelf.

Hoe is 't mogelijk, dat men zoveel kon doen, zoveel geld uitgeven ter wille van anderen, half of helemaal vreemden, toevallig aangewaaid vaak? Daar moet je maar gek voor zijn! Terwijl je achteraf met de zorg blijft zitten, en bovendien nog vaak stank voor dank krijgt. Of anders: al deze vriendelijke tegemoetkomendheid is niets als uiterlike schijn, om de mensen te behagen, 'n

goeie naam te krijgen, of zich boven z'n medemens te kunnen verheffen.

Die zo spreken geven blijk van de veelgeprezen deugd der gastvrijheid niet al te veel meer te kennen, en zijn op weg, de mooie naam die Nederland sinds de wereldoorlog bezit, danig te schande te maken. 'T zou geen verwondering behoeven te wekken, als zijnde de uiterste konsekwensie van 'n hervorming, die 'n vervorming bleek te zijn. Maar de limburgers hebben hier dan 't erfdeel der vaderen voor ons land bewaard. Dat is overduidelijk gebleken in de laatste dagen van augustus 1914, toen stoeten van uit België gejaagde duitse burgers trokken door de stad van Sint Servaas; gevolgd door drommen belgiese vluchtelingen, opgestuwd voor 't naderend oorlogsgeweld; en die weer gevolgd door gewonde belgiese en duitse, al spoedig ook door franse, russiese en andere soldaten. En geen eind kwam aan de behulpzaamheid, de vrijgevigheid: zonder dat iemand eraan dacht te overwegen hoever z'n steunkracht nu wel eigenlijk reikte. En de aanblik van dit schouwspel zou ook dat andere vernederende verwijt onuitgesproken doen blijven: dat doen Jullie immers alleen maar voor 't oog van de mensen! Er was geen tijd om te overleggen, om effekt te berekenen; er werd gehandeld zoals 't goeie hart dat ingaf; de naastenliefde, in ieder mens wonend, was daar aan 't woord; de kato-

lieke naastenliefde, de internationale, was daar geïncarneerd.

Trouw.

De spreekwoordelijke trouw van al wat germaans heet, is ook hier nog steeds te konstateren. Voor de germaan was 't eenmaal gegeven woord 'n eed; talrijke spreekwoorden en zegwijzen leren ons, dat ook 't volk in z'n geheel er zo over denkt. Verraad, kuiperij, gekonkel is 'm 'n gruwel. Omwegen kent Germanië niet. Alleen 't werkelijke of vermeende gevaar z'n vrijheid, individueel of als gemeenschap te zullen verliezen, brengt 'm tot daden van al of niet te begrijpen wanhoop; dan overwint de zucht naar 't zelfbehoud die al 't geschapene bezielt, en doet 'm alle gedane beloften vergeten.

Ook de limburgse is trouw: al komt die trouw dan ook nog uit andere motieven voort. Maar we kunnen toch aannemen dat ze stoelt op dezelfde wortel. Waar is trouwe dienst nog zo in tel, zo menigvuldig als in Limburg? Waar vindt men trouwere soldaten als in Limburg? Waar heeft de trouw zo verzachtend gewerkt op de heidens-individualistische levensbeschouwing van 't liberalisme? Zo zelfs, dat de trouw de overhand hield op telkens en grof miskende rechten, miskend door hun, die alleen 't recht van de sterkste kennen.

Huiselijkheid.

Huiselik is de germaan in hoge mate, d.w.z. hij zoekt de gezelligheid in de huiselijke kring. 'N rustige, kalme, volmaakt beheerste gezelligheid, die geen veiligheidsklep kent, en die ook niet nodig heeft. Er wordt nu altijd beweerd, dat de limburgers niet huiselik zijn; dat ze wel zeer sterk van gezelligheid houden, maar die dan zoeken in grotere gezelschappen, in café's e.d. Dat de limburgers meer herberg-Iopen dan de overige nederlanders, kunnen we, geloof 'k zonder gevaar van tegengesproken te worden, toegeven. 'T minder in zichzelf opgesloten zijn, 't minder zelfgenoegzame, kunnen 'n verklaring inhouden. Bovendien geloof 'k, dat 't euvel eerder af dan toeneemt. 'T is 'n bepaald soort mensen, 'n soort dat niet aan rang of stand gebonden is, dat z'n gezin verwaarloost voor 't luidruchtig verkeer met kennissen: en de welmenenden wijzen die met de vinger na. 'T is 'n aanwendsel, dat niet in den aard van 't volk zit, zoals bewegelijkheid, luidruchtigheid die aan niemand opvallen, tenzij ze juist afwezig zijn. Wanneer men plotseling tot de ontdekking komt, dat iemand tot 't boven geschetste gilde behoort, kan men duidelijk de verontwaardiging in 't oordeel over zulk 'n 'uitgaander' horen. Zodat 'k maar wou zeggen, dat de trek naar gezelligheid niet alleen slechts in ver-

worden toestand bij de limburgers aanwezig is, maar dat ook 't verlangen naar meer huiselijke gezelligheid eraan ten grondslag ligt. Waarom dat verlangen niet groter, de deugd niet meer gekultiveerd is, zit 'm in de sociale toestanden, waarover later nog gesproken zal worden.

Ordelijkheid.

'N kenmerkende eigenschap van de germaan is z'n hartstochtelike voorkeur voor orde en regelmaat, voor 'n onverbreekbare gewoonte-indeling van dagen, weken, maanden, en jaren. Zo wordt 't ons hier tenminste altijd voorgehouden door de immigranten. 'K heb er maar een moeilijkheid tegen; nl. deze: dat 'n dergelijke karaktertrek al heel kwalik past bij 'n volk, dat z'n bestaan heeft ontrukkt aan de zee; bij 'n volk dat wil doorgaan voor dat der kloekste zeevaarders; bij 'n volk, dat z'n geschiedenis 'n aaneenschakeling is van de meest wonderbaarlike avonturen, toch niet juist de meest door de ordemaniakken gezochte bezighdd.

Wellicht dat ook hier de in stilte werkende kracht van de huismoeder moet aangenomen worden. Daarmee bedoel 'k natuurlijk niet dat de ijselik ordelike huismoeders hun wederhelften hebben doen snakken naar verlossing uit ewige regel-sfeer door 'n verre en lange vlucht, maar dat

daardoor de harmonie der tegenstellingen zo'n schitterende gelegenheid bood om grootse daden te verrichten, doordat de remmende omstandigheden tevens ook prikkelend werkten.

Maar over die moeilijkheid zullen we heenstappen, en aannemen dat inderdaad de germaan 'n hekel heeft aan buitenissigheden. De limburgse heeft daar veel minder last van, omdat ie van z'n zuiderbroers heeft geleerd hoe je je in wisselende levensomstandigheden hebt te gedragen; en van z'n keulse broers: hoe je je met 'n lolletje door vervelende situaties heen kunt slaan. 'N afwijking van de dagelijkse sleur vindt ie helemaal geen grote ramp. En als de omstandigheden niet voor voldoende afwisseling zorgen, dan zorgt ie er zelf wel voor.

Zindelijkheid.

In dezelfde richting gaat de hooggeroemde zindelijkheid der germaanse huismoeders; over de dito vaders wordt niet altijd met evenveel eerbied in dit opzicht gewag gemaakt. 'N zindelijkheid, die aan heel wat mensen, en dan niet alleen limburgers, zinneloos voorkomt, doordat ze de waarden der dingen totaal uit 't oog verliest; die de betrekkingen die ertussen bestaan, zelfs omkeert; die de mens maakt tot 'n slaaf van de dooie dingen om 'm heen: van z'n huis, van z'n

stoep, van z'n meubels, z'n kleren, z'n schoeisel, enz. enz.; en vergeet, dat al die dingen er ten slotte en alleen zijn om de mens te dienen, z'n leven te veraangenamen. Limburg, Maastricht is vuil, is smerig zegt men. Voor zover 'k zelf heb kunnen nagaan is dat niet erger dan in welke stad die in dezelfde omstandigheden verkeert ook. Zoals elders vindt men hier alle gradaties. En voor wat de laagste graad betreft, geloof 'k dat verscheidene plaatsen uit andere gewesten, nog 'n aardig sportje lager staan. In ieder geval troosten we onszelf en elkaar met de gedachte: dat 't meer zuidwaarts nog veel 'viezer' is als bij ons; en 't is bemoedigend voor dienen die zich geroepen voelen daarin te trachten beterschap te brengen, dat de limburger zich klaar bewust is, dat 'de waole echte oonötte zien'; daarmee bewijzend dat ie in deze richting nog niet alle onscheidingsvermogen verloren heeft.

Zwerflust.

Met de andere germanen heeft de limburger gemeen de onbedwingbare zwerflust. Er wordt wel mee gespot, erom gelachen: 'limburgers kom je waar ter wereld ook tegen'. De onmogelijkste verhalen, lang niet altijd van jagerlatijnse smetten vrij, worden opgedist om die stelling te kunnen heuidhaven. Maar toch meen 'k te kunnen

volhouden dat 'n naar evenredigheid (alle omstandigheden in aanmerking genomen) groter gedeelte limburgers als andere gewestelingen meedoet aan de moderne volksverhuizingen. Gemakkelijk past de limburgser zich aan de nieuwe omgeving aan; maar graag ook komt ie terug naar 't (zoals 't ieder met betrekking tot z'n geboorteplekje voorkomt) door God zo buitengewoon begenadigde stukje grond, dat Limburg heet. En zelden verliest ie 't karakter dat z'n afstamming 'm meegaf. Wel opmerkelijk is 't, dat alleen wanneer de limburgser zich in Holland bevindt, hij gemakkelijk z'n afkomst verloochent. Hij moet zich tegenover de bewoners van die provinsie al heel erg minderwaardig voelen, dat ie voor z'n herkomst niet openlik durft uit te komen; zo sterk zelfs, dat de limburgers in de grote plaatsen, waar ze hij duizenden wonen, niet bij elkaar te trossen zijn; terwijl ze elders elkaar juist zo graag zoeken. De reden daarvan zal later ter sprake komen.

Eindnoten:

- 14) H. Pirenne, Histoire de Belgique I; Bruxelles 1909, blz. 9.
Zie verder de betreffende literatuur boven en beneden vermeld.
- 15) R. Much, Deutsche Stammeskunde; Berlin and Leipzig 1920, blz. 64. Zie aant. 16.
- 16) G. Kurth, Les Origines de la Civilisation moderne; Paris-Louvain 1886, chap. II.
F. Sieburg, Gott in Frankreich? blz. 102.
Vgl. ook aantekening 31).
J. van Ginneken noemt de zuid-limburger individualisties, en meent deze eigenschap tot de kelten te kunnen terugbrengen. Maar dan toch alleen maar in de hier verder uiteengezette tweede betekenis.
- 17) E. Lavisie et A. Rambaud, Histoire Générale I; Paris 1922, blz. 52.
M. Schoonbrood en J.S. Grossier, Schetsen uit de Geschiedenis van Maastricht en Omstreken I; Maastricht (1924), blz. 8.
- 18) F.W. van Wijk, Schets eener Geschiedenis van de Provincie Limburg; Maastricht 1924, blz. 96.
M. K(emp), De Geest van Limburg; op verschillende plaatsen.
G. Knuvelde, Vanuit Wingewesten; Hilversum 1930; Inleiding door C. Gerretson, blz. XIII.
- 19) Mourret, Histoire Générale de l'Eglise I; Paris 1921, blz. 135. Zie de daar aangegeven bronnen.

Katoliek.

Algemeen.

De limburgers eisen voor zich op 't recht van de eerstgeborenen in Kristus onder de bewoners van Nederland²⁰⁾. Niemand moet daarin 'n zelfverheffing zoeken; want we weten maar al te goed, dat de waarde van 'n mens, van 'n volk niet die is van z'n voorvaderen zonder meer, maar alleen 'n zodanige als 't individu, de gemeenschap zichzelf heeft weten te verwerven. Anders gezegd: we voelen niets voor 'n hoerastemming van: 'wat zijn wij toch reuzekerels; kijk maar 's naar zoveel ewen geleden'. En we hopen dat deze idee ook bij niet-limburgers steeds meer ingang mag vinden, zodat ze zichzelf niet meer zullen rekenen tot 'n eer, wat ze in anderen dwaze aanmatiging vinden. Toch volgen we de traditionele manier van zeggen niet uit sleur, maar klaar- en volbewust: omdat we overtuigd zijn dat 't voorbije leven van Limburg niet is voorbijgegaan als 'n ongrijpbare schim, maar dat de kulturele ontwikkeling met duizende wortelvezeltjes, ieder voor zich nietig, maar samen machtig, de grond bijeen houdt en heeft gehouden tegen de stormen en vlagen, tegen aardbevingen en wervelwinden, om 'm aan ons over te leveran als 'n vruchtbare aarde waarop wij, zorgzame tuiniers, de toekomst zullen moeten telen. Daarom eisen we 't eerstgeboorterecht in Kristus voor ons op.

Buiten kijf heeft ‘de zon van 't katholicisme hier al gegloord’ in apostoliese tijden. Sint Pauwels had geloofsverkondigers gestuurd naar alle windstreken. De romeinse soldaten, waaronder betrekkelijk veel katolieken moeten geweest zijn omdat ze in 't veld minder met de staatsafgodendienst hadden te maken, en tevens uit de rotte romeinse omgeving bevrijd waren, hebben in hun jonge ijver zeker niet stilgezeten, maar met hun beschaving de veel grotere gave van de godsdienst der bevrijding gebracht. Aalmoezeniers in welke vorm dan ook, die 't leger vergezelden om 't zielenheil van de katolieken te verzorgen, hebben wellicht stelselmatiger aan de bekering van Gallië gewerkt. De H. Maternus was 'n leerling van de H. Peter zelf⁽²¹⁾.

Geweldige veranderingen hebben weliswaar gedurende de eerste vier euen de bevolkingen doen wisselen, maar niemand gelooft toch dat de verkregen beschaving totaal verloren is gegaan, op de blote herinnering na. Wordt niet verondersteld, dat één van zo'n grote rampen, veel vroeger, alles vernietigd had behalve de techniek van 't vuursteenslijpen? Hoe veel te meer zullen dan de kostbaarste bezittingen van de geest door de rampen heen bewasurd zijn gebleven! Wanneer trouwens Sint Servaas omstreeks 380 z'n bisschopszetel verplaatst van 't zwakkere Tongeren naar 't sterkere Maastricht, opgejaagd door de opstuwende golven der volksverhuizing, dan moet hier

'n middelpunt van bloeiend geloofsleven zijn geweest, zoals er na de doorwerking van 't edikt van Milaan honderden te voorschijn kwamen, die tot dan toe 'n katakombenbestaan hadden geleid. Was dat niet 't geval geweest, dan zou ie in de muil van de leeuw zijn gewandeld; want 'n bisschopsmoord door de vaak fanatieke heidenen, op aanstoken van hun angstige priesters, was werkelijk geen zeldzaamheid. En toen de volksverhuizing verwoestend golfde over onze landen, en Rome krimpend z'n grijparmen samenkrulde om z'n hart te beschermen, toen bleven de priesters op hun posten, zelfs op de meest verafgelegene, ea ontvingen de barbaren met open armen; helaas dikwels om de doodsteek te ontvangen, weerloos. Maar 'n groter aantal malen om de overwinnaars te overwinnen met hun liefde, en hun te brengen, met 't bruikbare overgeblevene van de romeinse beschaving op stoffelijk gebied, de hemelgave voor hun ziel: 't katolieke geloof²²⁾.

Daarom hebben de limburgers 't recht voor zich op te eisen 't eerstgeboorterecht onder de broers en zussen in Nederland.

Kronieken getuigen: dat er 'n blodend katoliek leven klopte in en om Maastricht, toen Sint Willebrord de noordelijke moerassen doorwaadde om daar de blijde boodschap te verkondigen; dat er voor de kerk van Sint Willibrord binnen onze staatkundige grenzen de kerk van Sint Servaas

bestaan heeft, geleid door 'n twintigtal (naar men schat) elkaar regelmatig opvolgende bisschoppen, allen heilig verklaard; dat 't katolieke leven zich demonstreerde in 'n honderdtal nog bekende en gedeeltelik nu nog bestaande monumenten van godsvrucht en naastenliefde: kerken, kapellen, kloosters, hospitalen, wees- en armenhuizen, enz. 'N aantal dat gerust enige malen vermenigvuldigd mag worden, aangezien de vervlogen ewen de herinnering aan de meesten meegenomen hebben in de vergetelheid²³⁾.

Dan volgen de bewogen ewen rond 't austrasiese koningshof te Maastricht; de grote eew van Karel de Grote, de heerlike middelewen, waarin die tendensen werden uitgewerkt tot 'n kostelike eenheid van beschaving, zoals wellicht deze streken na die tijd niet meer gekend hebben²⁴⁾.

Dit alles moest even aangeduid worden om ons bewust te maken wat onbewust 't limburgse volk gemaakt heeft tot wat 't geworden is: 'n tot nu toe onverwoestbaar gebleken parel aan de kroon van de kerk van Nederland. Nodig is 't dit alles te doorgronden en in te voelen om te kunnen oordelen over 'n mentaliteit die gedrenkt is met katolisisme, en in z'n hevigste haat nog laat doorklinken in tere gevoelsnuances, wat 't o zo redelik verstand zo graag gesmoord zou zien²⁵⁾. Hier mag er misschien wel even op gewezen worden, dat Zuid-Limburg een van de zeer weini-

ge, misschien wel de enige streek is waar het tegenoffensief tegen socialisme e.d. onmiddelijk tastbaar resultaat heeft opgeleverd²⁶⁾.

In de voorafgaande beschouwingen is er al her-haaldelijk op gewezen, dat van de zgn. oereigenschappen er zo goed als geen enkele door 't katholicisme onberoerd is gelaten; 't zou ook al moeilijk anders kunnen. We gaan nu die aanduidingen verder maar voorbij, om onze aandacht te bepalen tot de meest karakteristieke eigenschappen, gegroeid uit 't katholicisme, zoals die zich in 't limburgse leven laten onderscheiden.

Blijmoedigheid

Dan zou 'k de eerste lofzang willen zingen op de katolieke vreugde, blijheid, blijdschap, blijmoedigheid, die 'n wezentrek is van ieder rechtgeaard kind van de katolieke kerk. Deze geeft ons immers zelf 't zo zinrijke voorbeeld van 'n Zondag gewijd aan de verheuging onder de vasten. Talloos zijn de uitspraken van de H. Schrift, die ons aanmanen tot blijheid. Kent iemand 'n heilige die kronies aan zwaarmoedigheid leed? Of zich deze geestesgesteldheid als 'n eer aanrekende? En plukt er iemand rozen om de doornen, en niet om zich te verlustigen in de heerlijke geur en kleur der godsgaven? Is 't vinden van de waarheid niet de zoete beloning van elk denkend zoe-

ken van de menselijke geest? Hoe zal dan de zoetheid ooit kunnen overgaan in 'n mensenleven, bij de wetenschap van 't hebben van de ewige waarheid? De ewigheid is verzorgd; wanneer deze gedachte 'n leven beheerst, kan geen tegenspoed ooit neerslaan. Dan hebben we de kracht om te lijden, en maken ons juist uit dat lijden de trap, die ons hoger zal brengen in de hemel. En als in onze menselijke zwakheid ons leven al 's niet gaat volgens de wegen van de Ewige Waarheid, dan vinden we de barmhartige, de ewig-vergevende God langs onze weg, geduldig ons aanhorend, liefderijk ons steunend op onze verdere levensbaan. Zinnelijk waarneembaar hebben we uit de mond van de priester in de biecht de ontwijfelbaar zekere woorden gehoord: absolvo te; en geen gewetensangsten kunnen meer plaats vinden in 't hart van 'n gehoorzame zoon. 'T is weer een van de diep-menselijke instellingen, waarmee de Schepper van de mens Z'n eigen schepsel te hulp komt, de onstoffelijke ziel niet hulpeloos overlatend aan slingerende weifelingen, maar ze steunend door 't andere wezensbestanddeel van de mens: 't lichaam; dat door z'n zinnelijke waarnemingen aanvult, wat 't verstand niet beheersen kan.

Deze rotsvaste zekerheid, dit sterke vertrouwen in de toekomst openbaart zich ook sterk in 't dagelijks leven van de limburgers. Soms, tot grote

verwondering, ergernis, of medelijden van niet-begrijpenden, in vrij grote zaken. Ieder voor zich is er vast van overtuigd, dat O.L. Heer wel 'n wondertje voor 'm wil doen, wanneer dat nodig mocht blijken. Met 't volste vertrouwen geeft men zich over in de handen van de grote wonderdoenster Maria, die, als Sterre der Zee, maar in alle moeilijkheden voor de oplossing moet zorg dragen. Sommigen noemen zo'n levenshouding 'n dwaasheid. Maar dan kunnen we tevreden zijn, want dan bevinden we ons in goed gezelschap. Kristus zelf werd meewarig gescholden: 'n ongevaarlike Dwaas. Sint Frans van Assisi was de grote Dwaas. Maar daarom zal 't dwaze ook gebruikt worden om 't wijze te beschamen. 'T heerlike kindergeloof uit de middelewen, uit de gouden-legendentijd straalt glanzend uit die dwaasheden. En welk 'n tegenstelling vormt deze blijheid met de gepredestineerde gedruktheid der kalvinistische boeren, die met 't merk der ewige verdoemenis op hun doorgroefde voorkoppen hun nutteloze gods-‘dienst’-oefening verlaten? Ook de katoliek is overgegeven aan de H. Wil van God. Maar ie neemt als voorbeeld de schriftuurlike dulder Job, die na alles verloren te hebben, nog de reinste, of misschien: juist de reinste vreugde genoot²⁷⁾.

Al zijn alle limburgers nog lang geen jobs, tegenspoed slaat hun niet gauw neer; onder de

moeilijkste omstandigheden bewaren ze nog hun goed humeur. Hun vrolijkheid, die anderen kinderlik genoeg noemen, om uiterlike dingen van betrekkelijk weinig stoffelijk belang, doet dikwels denken aan: tenzij ge wordt als de kleine kinderen. Daarvandaan dat er, voor zover 'k heb kunnen nagaan, nergens zoveel gelachen wordt als in Limburg. En gezongen. De limburgse soldaten zongen altijd; wanneer na lange dagmarsch alle afdelingen met hangende koppen huiswaarts sjokten, dan namen de limburgse jonges 'n vers kiezelsteentje in de mond, en zongen de laatste kilometers onder hun voeten vandaan. En zo doen ze nog.

Zakengeest

Daarvandaan dat, niettegenstaande alle bewegelijkheid en lust in luidruchtig plezier, de hele atmosfeer toch 'n zekere, onbegrijpelijke rust ademt. De jacht naar stoffelijke zaken, naar geld en goed wordt niet met die hartstocht gepleegd, die men in kalvinistische streken aantreft. Men is al heel gauw tevreden; en 't is werkelijk geen compliment aan de leiders van de laatste halve eeuw, leiders op alle gebied, dat niettegenstaande deze gelukkige eigenschap de propagandisten der ontevredenheid nog zoveel sukses hebben kunnen behalen. In zaken heeft men nooit geen haast; dikwels tot

ergernis van de limburgse en meer nog van de niet-limburgse klanten. Deze houding wordt vaak voor laksheid uitgemaakt, maar is 't in wezen niet. Men kent niet die dierlike konkurrensiestrijd, die doorgezet wordt op leven en dood. Wanneer er maar 'n behoorlik bestaan te halen is, dan vindt men 't verder al lang goed. De zakenman is evenmin als de arbeider veeleisend; natuurlijk: *mutatis mutandis*. Daardoor krijgt de vreemdeling ook de indruk alsof alle mensen hier ‘wandelen’. Dat is inderdaad ook zo; zelfs als men voor zaken erop uit is, zou 't toch dwaasheid zijn zich zo idioot te haasten. De boterham voor vandaag is immers al klaar. 'T spreekt vanzelf, dat de materialiserende twintigste eeuw ook aan ons niet ongemerkt is voorbijgegaan; helaas. Ouwere mensen weten zoals altijd en overal wonderen te verhalen uit de goeie ouwe tijd; en die wonderen zijn zeker groter als die noordelike grootouders kunnen vertellen.

Lichtzinnigheid

Zo wordt 't begrijpelijk, dat we door degenen, die zich 'n dergelike gedachtengang totaal niet kunnen indenken voor luchtig, luchthartig, lichtzinnig zelfs gehouden worden. Zeker, deze schijnbare zorgeloosheid komt vaak voort uit 'n groot geloof. Maar geen enkele insider zal durven beweren, dat dit in alle gevallen zo is.

Integendeel:

met onbegrijpelijk gemak zet men zich soms over moeilijkheden heen, die van groot belang, dikwels van ewigheidsbelang zijn. Zonder aan verdere konsekwensies te denken; wat nu misschien wel 'n verklaring van dit verschijnsel kan zijn, maar toch nooit 'n afdoende verontschuldiging. 'Daar kan 'k best tegen'. 'Dat doet mij geen kwaad'. 'Waar zoek jij nu ook weer iets achter'. Dat zijn zo van die dagelijkse dooddoeners, waarmee verder doordenken wordt begroet. En die ten slotte alleen verraden 'n geestelijke verwaandheid, of op z'n minst 'n verregaande onwetendheid omtrent de elementaire begrippen van psychologie.

'T bezoeken van niet-toelaatbare filmvoorstellingen in eigen stad, of in een van de naburige plaatsen waar in dit opzicht nog iets guller met de 'kunst' wordt omgesprongen als in ons vrije vaderland; dito van toneelvoorstellingen en andere gelegenheden, moet met de genoemde 'argumenten' worden verdedigd. Vooral wanneer er muziek bij in 't spel is, wordt alle redeneren onmogelijk. Men kan zo meemaken, dat 'n welwillende bruiloftsgast ten aanhore van de gehele verzamelde gemeente, bruidje en bruidegom inclus, met gloedvolle voordracht Faust 't schone lied nazingt van:

..... je veux la jeunesse!
A moi les plaisirs,
Les jeunes maîtresses.

A moi leurs caresses.
 A moi leurs désirs.
 A moi l'énergie
 Des instincts puissants,
 Et la folle orgie
 Du coeur et des sens.

En met geweldig suukses.

Of dat 'n eerzame huisvader met ingehouden, maar toch blijkbare trots, te luisteren zit naar z'n huwbare dochter, die met meergemelde voordracht als 'n andere Carmen u vergast op:

L'amour est enfant de Bohême,
 Qui n'a jamais connu de loi;
 Si tu ne m'aimes pas, je t'aime;
 Si je t'aime: prends garde à toi...

Er bestaat maar een mogelijkheid de dwaasheid van dergelijke ongecontroleerde bewondering aan te tonen, door deze en dergelijke uitspraken 's te zingen, of liever nog: te zeggen op z'n boerefluitjes, oftewel doodgewoon limburgs; de kans bestaat dan, dat de delinquent, met 'n gevoelvolle solo voor 'grosse caisse', met begeleiding van groot orkest op de straatkeien terecht komt. En deze konsternatie strekt tot enige troost: men is blijkbaar nog niet totaal de kluts kwijt; alleen even ingedommeld. Waarbij men dan tot troost kan ondervinden, dat men in roemrucht grieks-klassiek gezelschap terecht is gekomen.

'K herinner me 'n liefdadigheidstentoonstelling,

(wanneer Thomas van Kempen nu leefde, waren die tegelijk met de bedevaarten aan de betrekkelijke schandpaal gekomen), waarop enige als japannezinnetjes verklede deftige dames 'n teetent verzorgden. Ter afwisseling zongen ze van Hono-Lulu, Hawaï, en dergelijke maanverlichte stranden meer. 'T was allemaal engels: dat stond gekleed. Maar wat er nu werkelijk gezongen werd, was alles behalve gekleed. En de dames kenden engels. Want toen 'n argeloze liefdadigheidsteedrinker informeerde naar de betekenis van die exotiese uitingen, wist de geïnterpelleerde dame geen beter antwoord te geven, als door de gele oker, (vanwege de japansigheid), vreselik oranje te blozen: gelukkig weer van een kant, voor 't goeie mens.

‘Maar al zijn de woorden dan niet comme-il-faut, de muziek is dan toch maar verduiveld aardig!’ Jammer genoeg is dat soms werkelijk waar. Maar even waar is 't ook, dat er pornografiese muziek bestaat. En hier houdt natuurlijk alle redeneren finaal op. Dat voel je, of dat voel je niet. Is 't eerste 't geval, dan moet je je ook nog rekenschap kunnen geven van die gevoelens. Welke gevolgen deze soort muziek kan hebben op 'n volk, dat uit z'n aard heel muzikaal is; dat de behoefte niet voelt om zich op dat punt te bemediteren; dat door de radio schitterend geholpen wordt in de afstomping van 't onderscheidings-

vermogen wat betreft de geoorloofdheid van 't aanhoren van bepaalde muziek, zoals de bioscoop dat zo doeltreffend verricht op 't gebied van de gezichtswaarnemingen, kan ieder gemakkelijk bij zichzelf nagaan. Men kan wel enige symptomen aanwijzen, zoals de onwillekeurige bewegingen van argeloze, jonge dansers, wanneer de jazzband zo'n vuiligheidje inzet, dat in z'n sincopiese behandeling de hopeloze verscheurdheid van onze tijd uitjankt; of de gevoelens opgewekt door de infernale begeleiding bij sommige filmwerken. Redeneren daarover kan men niet; men mag al heel tevreden zijn, met de erkenning, dat in theorie altans, dergelijke muziek bestaanbaar is.

Gehoorzaamheid

'N ondoordringbaar schild, zowel voor hun blijmoedigheid als voor hun godsvertrouwen, vinden de katolieken in de gehoorzaamheid aan hun geestelike en wereldlike overheden. Vooral aan de eerste, waaruit dan vanzelf die aan de tweede volgt. De veel gesmade gehoorzaamheid. Gescholden voor veestemming, bekrompenheid, mensonwaardigheid. Laten we nuchter blijven. Hier hoeft toch niet uit elkaar gezet te worden, hoe ieder mens, geplaatst in 'n enigszins gevorderde beschaving, dagelijks meerdere malen gehoorzamen moet, en wil. Uit vrees voor straf, om

de boterham, uit organisatoriese overwegingen, of waarom dan ook. En toch zijn dit allemaal maar onbenulligheden, vergeleken met de redenen waarom de katolieken gehoorzamen aan hun kerkelijke overheid, die hun ontwijfelbaar zeker door 't verstand worden voorgehouden als noodzakelijk om veilig de weg te bewandelen naar 't hemels heil. Gehoorzaamheid aan gidsen met 'n goddelijke zending; volledig verantwoordelijke gidsen die men hun plicht om te gebieden of te verbieden waarachtig niet hoeft te benijden: zoals trouwens niemand te benijden is die zwaar-verantwoordelijke beslissingen te nemen heeft, en voor de uitvoering en de konsekwensies daarvan eenmaal rekenschap zal moeten afleggen. 'T is misschien veel juister de zaak om te draaien, en te spreken van 'n recht om te gehoorzamen, en zoals daarjuist al gezegd werd: 'n plicht om te gebieden.

Want bij O.L. Heer bestaat geen siesteem van afschuiving van schuld naar beneden, zoals we vaak minder verkwikkelik kunnen waarnemen in ondermaanse kwesties, vooral daar waar in welke vorm dan ook, Sint Burokratius voor beschermheilige moet fungeren. Wanneer de katoliek eenmaal z'n balans zal moeten opmaken en rekening en verantwoording zal moeten afleggen, en 'n twijfelachtige post, naar eigen klein menselijke berekening, is door de H. Kerk goedgekeurd, dan

wordt ie gedechargeerd, en zal z'n volle beloning ontvangen.

Dat klinkt misschien wel 'n beetje egoïsties, maar 't is toch inderdaad zo zuiver menselijk. Welk normaal mens wil na de ondervinding door de geschiedenis opgedaan, nog aan elk individu afzonderlijk elke beslissing over elke kwestie overlaten? In wereldlike zaken vult de praktijk de tekorten aan, die in 'n te ver doorgevoerd stelsel van democratizing zouden kunnen gelegen zijn; in godsdienstige zaken zijn alle illusies dienaande reeds lang vervlogen.

Ooit is de uiterste gevolgtrekking van de absolute autonomie der persoonlijkheid in toepassing gebracht in 't verzameling, dat men protestantisme, of nog vreemder: hervorming noemt. Doch aanzie de kudde en zeg me of ze niet jammerlik blaas om 'n herder.

Trouwens in heel wat zaken van minder belang handelt de overgrote meerderheid der mensheid op advies van dat deel der dito, dat voor wijzer gehouden wordt; en in 't algemeen tot hun groot geluk, en stage tevredenheid. Dat geluk, die tevredenheid worden 't onvervreemdbaar deel van de katoliek, die gehoorzamen mag. Z'n plichten kent ie nauwkeurig; hij volbrengt die zo goed mogelijk. Komen er twijfels boven, dan weet ie 't geneesmiddel te vinden, dat onfeilbaar zal blijken, wanneer 't met groot geloof en vol ver-

trouwen aanvaard wordt. Voor gewetensangsten is bij hem, hoort bij hem geen plaats te zijn.

Bij de limburgers spreekt deze trek nog zoveel duidelijker, omdat hun omgeving de ewen door, hun nooit 'n aanleiding is geworden om die gehoorzaamheid op te zeggen; hun zekerheid nooit aan 't wankelen heeft weten te brengen. Ze leefden anderhalf duizend jaar nagenoeg ongestoord in 'n gelijkgestemd milieu, waar allen voelen, denken en doen in een richting, waar men geen redelijke kans kreeg, om 't eenmaal veroverde standpunt nog 's over te denken.

Dit laatste vooral moet men in 't oog houden bij de beoordeling van 'n inwendig door en door gelukkig volk, dat geen grote stoffelijke welvaart nodig heeft om blij door 't leven te gaan; dat dagelijks en voortdurend in aanraking is met wat heilig is; dat katholicisme in- en uitademt, waar 't gaat of staat; dat in werkpak, met de marktmand, de boodschap- of aktentas onder de arm even aanloopt onder 't voorbijgaan bij O.L. Heer, die altijd voor 'm te spreken is in de steeds openstaande kerken en kapellen; dat O.L. Vrouw Sterre der Zee even goeien dag gaat zeggen bij 't naar 't werk of naar huis gaan, om dan bedrijvig z'n weg te vervolgen; dat geen kerk voorbijgaat zonder de hoed of pet te lichten, of even de knie te buigen, bij 'n kort schietgebedje; dat zonder aarzelen 'n kruis slaat langs de openbare weg; dat

neerknielt in slijk of sneeuw, wanneer 'n zieke of stervende 't Zielevoedsel wordt gebracht; dat om de voorbijgaande God te begroeten z'n verkeer doet stilstaan wanneer dat nodig is (wat - 'k moet 't helaas toegeven - erg oneconomies is).

O.L. Heer, Z'n vriendelijke Moeder, en al Z'n lieve Heiligen zijn voor de limburgse Vader, Moeder, broers en zussen, waarmee ie omgaat als met de lijfelike dito's; die ie eerbiedig nadert, of waarmee ie in alle goedmoedigheid 'n loopje neemt, zoals ie dat tuis doet. Hij kent geen deftige -ussen, die als ongenaakbare ministers zetelen om 'n nog ongenaakbaardere koningstroon op oneindige afstand. Hij kent wel 'Pie en Pauw', 'Sint Jaan', 'Teuneske', waarmee ie gemoedelijk kan spreken, en die zonder plichtplegingen te benaderen zijn. In Limburg vindt men nog de kinderlike eenvoud der middelewen, die 't heilige plaatst in de dadelike omgeving, wars van alle histories perspectief. De legendenvorming om onze Heiligen, vooral natuurlijk om 'Slevröjke', is dan ook nog in volle gang. Tjepiese staaltjes zouen daarvan te verhalen zijn²⁸⁾.

En daarom, in gemoede, toch vooral opgepast bij 't innemen van 'n standpunt wanneer men zich zet tot 'n beoordeling van wat men niet ten minste bij benadering aanvoelen kan. Want elke verstandelike redenering, ook deze, schiet hier te kort, waar men staat tegenover zo'n ingewikkeld

zieleproses, 't resultaat van 'n ontwikkeling gedurende ewen, dat men nu tegenover zich vindt als 'n organies geheel, dat men niet ontleden kan, dan ten koste van 't leven²⁹⁾.

Om nog even op 't punt van uitgang terug te komen: niet dat alle limburgers nu altijd onvoorwaardelik gehoorzaam zijn aan de overheden, die ze in theorie boven zich erkennen. Juist tiepies zijn de gevallen waarin men dat gezag helemaal schijnt te vergeten, en 't belachelik vindt eraan te worden herinnerd. Bv. wat betreft de bisschoppelike voorschriften omtrent de vrouwenkleding. Toen er zeer gegronde aanmerkingen gemaakt werden bij 'n bepaalde gelegenheid, en men die aanmerkingen argeloos wilde steunen op de genoemde voorschriften, was 'n hoongelach 't antwoord, en de qualificatie: flauwe kul, 't enige tegenargument van overigens zichzelf goed-katoliek noemende personen. 'N zelfde houding kan men konstateren ten opzichte van 't lidmaatschap van neutrale verenigingen, en 't lezen van met name verboden kranten. Dan houdt blijkbaar de gehoorzaamheid op. 'Die katolieken' ook willen altijd alles beter weten.

Maar alles samengenomen wil 'k toch nog de vergelijking herhalen die 'k 's heb horen maken tussen 't katolisisme van onze geloofsgenoten in 't noorden en dat van ons, limburgers. In 't noorden heeft men de katolieke vlag bewaard na 'n dap-

pere verdediging; wij limburgers hebben 'm eveneens bewaard, maar nog met de franje eraan.

Uit de gelijkheid van denkrichting van de bewoners van Limburg is 't ook te verklaren, dat 't instinct van zelfverdediging langzamerhand is afgestompt. Geen enkele aanleiding van betekenis is er geweest om de godsdienstige afweermiddelen, die ter beschikking zouden kunnen zijn, ook werkelijk ter beschikking te houden. Men is ingedommeld, en er zal heel wat moeten gebeuren, voordat Limburg uit z'n slaap zal worden opgeschrikt. Geen enkel gelovig deel van de nederlandse bevolking is zo verdraagzaam als het limburgse. Niet alleen ontbreekt in dezen elke neiging tot agressief optreden, maar zelfs 'n defensieve houding is nauweliks te bespeuren. Hier wordt natuurlijk de massa bedoeld, zoals die elders te wapen loopt, b.v. tegen de katolieke kerk. Enkelingen zijn gelukkig steeds paraat geweest en hebben veel weten te redden, door telkens op kritieke momenten de sluimerende geestdrift wakker te slaan, de latente energie vloeibaar te maken door 't toepassen van geëigende middelen. Onder de jongere jongeren schijnt meer strijdlust te heersen om terug te veroveren, wat is verloren gegaan, als onder de oudere jongeren. Hoe uitdagender de vijand van onze oeroude beschaving optreedt, hoe beter, gedachtig 't spreekwoord van de slapende hond.

De omgang met elkaar, is uit dien hoofde ook

veel vrijer. Nooit hebben de ouders bv. die angstige zorg gekend van onze noorderbroeders, toe te moeten zien op 't aanknopen van gemengde verkeren. De met elkaar bekende en bevriende families kan men in dat opzicht volkomen vertrouwen. Misschien is daaruit wel 'n al te grote gemakkelikhed in dit opzicht gegroeid, die, aangezien alle katolieken qualitate qua nog lang geen heiligen zijn, wel 's tot minder aangename ontdekkingen heeft geleid. Maar in ieder geval was er dan toch nog altijd niet de grote beginsel-tegenstelling; en ieder mens kan zich vergissen, en niemand is geheel volmaakt, niet waar?

Naastenliefde.

Dat de naastenliefde in Limburg 'n groot gedeelte van 't leven beheerst, hoeft hier zeker niet uitdrukkelijk betoond te worden. Bij de gastvrijheid is reeds in deze richting gewezen: daar hadden we te doen met een van de voornaamste uitingen van de naastenliefde. 'T is waar: de schijn is er lang niet altijd naar; liefdeloos kan men er soms elkaar te lijf gaan. Maar gelukkig is 't dan ook dikwels slechts de schijn van liefdeloosheid. Toch schijnt de lichamelike naastenliefde duidelijker taal te spreken tot 't hart, als de geestelike naastenliefde. Toch kruipt 't bloed waar 't niet gaan kan. In de meest bar-liberale

tijd, de tijd van kinderslavernij en ongehoorde vrouwenarbeid, was 't of 't geweten voelde dat er iets niet in de haak was. En wat volgens de katolieke rechtvaardigheid aan de werkman onthouden werd, en aan z'n gezin, probeerde men langs de weg van de charitas te compenseren. Wat de fabriekseigenaar uit pure liberaliteit stal aan goed en gezondheid, aan zieleheil en levensgeluk, dat werd, gedeeltelijk altans, persoonlijk of door de echtgenote gerestitueerd in de vorm van aalmoezen, bijdragen en steun aan liefdadige verenigingen en instellingen. Fout, onlogies, enz. Maar in elk geval toch tieperend.

Gemeenschapszin

Ten slotte moet 'n gemeenschap die katoliek is, ook de kenmerken van dat katoliek-zijn dragen in 'n sterk gemeenschapsleven, de uiting van 'n sterk gemeenschapsgevoel. De mindere spanning, gevolg van minder tegenstellingen, maakt de weg daartoe vrij. De geringere rol die aan 't tijdelike wordt toegekend, 't leven minder op de buitenkant maar meer georiënteerd op de ewigheid, brengt ons verder op deze weg. De wetenschap dat 't aardse slechts 'n voorbijgaand spel is, waarbij men 't zich zelf en anderen liefst maar niet te moeilijk moet maken, omdat alles ten slotte toch ijdelheid zal blijken; 't bewustzijn

van 't kindschap Gods van al de medemensen zonder onderscheid, leidt naar de top. Dat is 't wat ook voor 'n welwillende vreemdeling de omgang in Limburg zo prettig en gemakkelijk maakt; dat is de grond van onze zozeer geprezen gemoedelijkheid, die trouwens eigen is aan alle katolieke streken.

Dit gemeenschapsgevoel uit zich 't duidelikst bij gelegenheid van gemeenschapsfeesten. Dan komt te voorschijn wat er aan eenheid van streven bestaat. En opvallend is dan, hoe de keurigste organisatie tot stand komt van allerwege geprezen grootse optochten, van de jaarlijkse grotere en kleinere processies, na 'n onbegrijpelijk korte en snelle voorbereiding. Dan worden onderlinge meningsverschillen even uitgeschakeld, elke leiding, op voorwaarde dat ze leiding is, wordt aanvaard; voor elk baantje, de smerigste en de vervelendste zijn mensen bij bosjes te vinden. De uitvoering geschiedt in de grootste kalmte, en de volmaaktste orde; men kent de vreigelende en levendige limburgers bijna niet terug. Gehoorzamen is dan 't wachtwoord. En niemand zal in 't algemeen gesproken aan dat consigne ontrouw worden. Trouwens van kindsbeen af worden deelnemers aan dergelijke stoeten als 't ware gekweekt. Kinderen die nauweliks lopen kunnen, volgen O.L. Heer op Z'n tocht door de straten; tot medelijdende stichting van de toeschouwers, maar

niet altijd ter bevordering van 'n vlot verloop van de plechtigheid; zodat de geestelijkheid dan ook ten slotte moest ingrijpen. Maar elke limburgse moeder nagenoeg, stelt er 'n eer in, als ze meneer Pastoor in dit opzicht om de tuin kan leiden, en haar kindje, als engeltje, beneden de toegelaten leeftijd met O.L. Heer meegesmokkeld kan krijgen³⁰⁾.

Organisatiegeest

Wanneer dat alles waar is, hoe komt 't dan, dat er in Limburg geen, of zeer slappe organisatiegeest heerst? Dat alle verenigingen, zelfs die welke de stoffelijke belangen van de leden behartigen, zo'n zware strijd om 't bestaan te voeren hebben?

Men heeft dit willen toeschrijven aan 'n zeer sterk sprekende individualiteit. Toch geloof 'k dat men in 'n heel andere richting zal moeten zoeken, wil men niet ontelbare malen met andere uitingen in konflikt komen.

Op de eerste plaats is de behoefte aan strengere organisatie hier veel later gevoeld als op andere plaatsen. Men schikte zich in z'n soms zeer harde lot, overtuigd dat dit alles toch van voorbijgaanden aard zou zijn: 'n leven meer in 't bovennatuurlike, waarover ook boven al sprake is geweest. Bovendien: men was zich z'n kracht niet

bewust, men achtte zichzelf niets waard tegenover de andere wereldse machten; 'n zeker soort défaitisme dus op maatschappelijk gebied. Men voelde evenmin zo gauw de dwingende noodzakelijkheid om 'n krachtproef te nemen. De limburger is al gauw tevreden met z'n aards bestaan; heel veel heeft ie niet nodig, en wenst ie ook niet. De limburgse socialisten verschillen dan ook in mentaliteit hemelsbreed van de rode broeders in 't noorden. Alleen de herinnering aan, en 't voortbestaan van sociaal onrechtvaardige toestanden, jarenlang met geduld en lijdzaamheid gedragen, houden de limburger om de rooie vlag. 'N enigszins behoorlijk bestaan zal, zeer speciaal in Limburg, 't materialisme geducht de wind uit de zeilen nemen. Wanneer men tenminste niet zo lang wacht, dat de katholieke mentaliteit overwoekerd wordt door de naar de aarde gerichte gesteldheid van de geest, zodat dan ook hier, evenals in 't noorden en in andere landen van de wereld 'n nieuwe kerstening zal noodzakelijk zijn³¹).

Uit 't voorgaande blijkt al dat 't enig noodzakelijke voor 'n opgewekt organisatieleven n.l. 'n geestdriftwekkend doel, ten enenmale ontbrak. Niet alleen in 't sociaal-ekonomiese leven, maar ook bv. in 't politieke leven heeft 't uitblijven van grote idealen, of tenminste idealistische doelstellingen, de liefde tot verenigen bekoeld. Bestaan doet ze wel nog, wat blijkt wanneer er bij gele-

genheid 'n kans bestaat om zich weer 's geheel te kunnen geven. Met beide handen wordt die aangegrepen; alle onderling meningsverschil verstomt tijdelijk, om plaats te maken voor 'n gezamenlik streven naar wat men als groot en goed beschouwt.

Uithoudingsvermogen

Zeker is 't gedeeltelik waar, wat van de limburgers beweerd wordt, dat ze de ausdauer niet bezitten om desnoods tegen reeksen van mislukkingen in, toch te blijven volharden in de strijd. Maar deze opmerking brengt ons weer terug tot 't vorige punt, n.l. dat alles afhangt van 't doel dat men gaat nastreven. Wat door anderen vaak als zeer ernstig wordt aangezien, blijkt ten slotte in 't licht der ewigheid helemaal niet van zo overwegend groot belang te zijn. En, zoals 'k vroeger al zei: de ewigheid is binnen; waarover zich dan nog druk te maken? Daarmee samen werkt 't uitblijven van direkt resultaat; iets dat elke nieuweling, elk kind zo'n reusachtige steun kan zijn bij z'n verderwerken in de eenmaal ingeslagen richting.

De macht der konservatieven ging men hier maar niet zo met de knuppel te lijf. 'T naar alle kanten in de ziel ingevezen gevoel van eerbied voor 't gezag hield hier meer dan waar ook, de

uitbarsting van de strijd zo lang, voor sommigen zo onbegrijpelijk lang tegen. Dapper gesteund door 't menselijk opzicht, om niet voor bolsjewiek, verrader, of nog erger door te gaan; om niet de lieve vrede in de rustige rust van 't samenzijn te verstoren. Nu nog heerst bij velen de geest van: laat zitten wat zit; nog steeds is 't goede de vijand van 't betere. En 't moet andersdenkenden wel heel vreemd aandoen, wanneer ze horen beweren, dat 'die katolieken ook iedere keer wat anders hebben; die katolieken zijn ook nooit tevreden'. Terwijl de limburgse vergeet, dat ie daar zelf ook bijhoort. Men bedoelt dan met 'die katolieken' diegenen, die met de bestaande toestanden op onverschillig welk gebied niet tevreden zijn; en dat waarachtig in 't openbaar durven zeggen. En dan zijn 't 'kazjeweel' ook nog altijd dezelfde, die wat te mopperen hebben.

Hoffelijkheid

Summa summarum: niettegenstaande praatjes over messenstekerij, over dronkenschap, over abnormaal hoge kriminaliteit, lichtzinnigheid, zedeloosheid en weet 'k welke andere dergelijke fraaiigheden meer, nodig 'k elk onbevooroordeeld belangstellende uit 's te komen praten met onze echte inheemse plattelandsbevolking, ook op de linkeroever van de Maas. En al heeft ze dan niet

ten gerieve van de belastingambtenaren 'n dubbele boekhouding in optima forma gereed liggen, toch zal ieder getroffen worden door de natuurlijke beschaafdheid, die wortelt in 'n ewenoud katholicisme, en deszelfs eerste gebod: de naastenliefde; door de eerbied voor de evenmens, wie die ook zijn mag, die spreekt uit de manier waarop men elkander en de vreemdelingen groet en aanspreekt, en behandelt. Diezelfde onbevooroordeelde toeschouwer nodig 'k vervolgens dringend uit, 'n gelijksoortig onderzoek in te stellen op 't platteland van Holland of Zeeland, en 'n bezoek te brengen aan en in de blinkend opgepolitoerde boerderijen met de bijbehorende wiskunstig geharkte voortuintjes, maar met speciale aandacht voor de bewoners van die welvoldane produkten der bezitters.

En die dan nog niet overtuigd is van de maatschappelijke weldaad die 't katholicisme voor 'n gemeenschap is; die dan nog niet tot de ontdekking komt welk 'n scheur de vervorming in de menselijke ziel, en daarmee ook in de menselijke samenleving heeft aangebracht; die dan nog niet voelt 't totaal onbruikbare van 'n individualisme, dat de boventoon vormt in 'n stelsel aan 't protestantisme ontleend, voor 'n menswaardige gemeenschap, voor hem weet 'k geen andere verklaring te geven, dan dat er altijd mensen zullen zijn die 't nooit zullen leren³²⁾.

Godsdienstigheid

Zijn wij dan zelf zo uitzonderlijk fijn katholiek? Bescheidenheid weerhoudt me daar zo ineens maar 'n antwoord op te geven. Voor de niet-limburgers zou 'k willen herhalen: tracht 't complex, dat we de limburgse beschaving zouden kunnen noemen zonder dunk van eigen voortreffelijkheid te benaderen; beschouw 't als 'n ingewikkeld resultaat van ingewikkelde aksies en reaksies; als 'n mentaliteit gevormd gedurende ewen, ewen vaak vol wisselvalligheid, maar waarin de grote lijn, de lijn van 't katholicisme, toch nooit is losgelaten. Laat dit dan tenminste tot bescheidenheid, tot gereserveerdheid bij 't beoordelen, dat ten opzichte van ons zo vaak veroordelen is, aanmanen.

Laat 't nu 's niet meer voorkomen, dat er zelfs vanaf de preekstoel in de grootste stad van ons land tot de ‘beminde gelovigen’ gesproken wordt over andere, blijkbaar niet-beminde gelovigen, als over ‘t donkere zuiden’. Laten de niet-limburgers 's trachten te proberen te beginnen te begrijpen, dat 't geen bijgeloof is wanneer 'n eenvoudig boerenmeisje of 'n vrome zakenman met z'n handgift 'n kruisteken maakt, of voor wat de laatste betreft, wanneer ie z'n boekhouding met nieuwjaar opent door 't inplakken van 'n mooi plaatje van 't Heilig Hart en van O.L. Vrouw, met 'n innige opdracht en 'n smEEK-

bede om zegen in zaken gedurende 't nieuwe jaar; dat elke mop op O.L. Heer, Z'n Heiligen, Hem of Hun toegewijde zaken of personen geen heiligschennis is, hoewel objektief dikwels af te keuren. Dan kan er tenminste 'n stemming ontstaan, die toenadering mogelijk maakt.

Tot de limburgers zou 'k willen zeggen: denk erom dat er van alle kanten, door geloofsgenoten en andersdenkenden, voortdurend op ons wordt gelet. Ons gedrag in de kerk is voor velen, de ondervinding heeft 't geleerd, 'n steen des aanstoets geweest. Verwijzen naar zuidelijke volken, waar 't voor ons gevoel nog 'n grotere bende is, kan wel iets verklaren, maar nooit verontschuldigen.

We voelen ons in de kerk meer thuis (in de letterlike zin) als onze zuiver germaanse geloofsgenoten. En nu kan men wel beweren, dat in de tegenwoordigheid van O.L. Heer de vormelijke eerbied toch zeker dient in acht genomen te worden, zelfs meer nog als in de tegenwoordigheid van welke wereldse autoriteit ook. Maar dan gaat deze bewering toch alleen op, wanneer men van O.L. Heer verwacht dezelfde menselijke kortzichtigheid, die ook in de genoemde autoriteiten vanuit hun menselijk wezen noodzakelijk aanwezig is. Neen, wanneer de aanstoot voor anderen uitgesloten is zoals in gelijkgestemden steeds 't geval zal zijn, mogen we gerust aannemen dat Degene Die harten en nieren doorgrondt, die klein-mense-

like vormoverwegingen eveneens zel doorkijken; dat verkeerd begrijpen uitgesloten is, en dat men tegenover Hem, om 't 's huiselik uit te drukken, niet zoveel égards in acht te nemen heeft.

Wanneer 'k dan toch van de limburgers zou willen vragen 'n meer bewust-eerbiedig gedrag in de kerk, dan is dat ten eerste uit zelfrespect; maar vooral ten tweede ter wille van de dwalende en zoekende broers in Kristus die ons omgeven, en die doodgewone mensen zijn, die recht hebben van ons te eisen, dat we hun geen stroospier mèèr in de weg leggen naar de Waarheid, als absoluut onvermijdelik is.

Dat verzoek geldt tevens onze geestelike herders. In de eerste plaats wat betreft de nooit eindigende en luidruchtige geldinzamelingen. Praat me nu niet over nervus rerum, of wat dies meer zij; daar is elk weldenkend mens van overtuigd. Maar de bewijzen zijn er dat ze sommige mensen 'n tijdlang hebben teruggehouden. Wie geeft er waarborgen dat er niet ooit mensen helemaal zijn teruggebleven om die hinderlikheid? Dooddoeners kunnen hier niet helpen. Waar 'n wil is, is ook 'n weg.

In de tweede plaats zou 'k willen vragen: algehele uitverkoop van de hier nog op zeer veel plaatsen gebruikelike meubels (gelukkig is daarin wel enige verbetering te bespeuren), die men gewoonlik kerkstoeltjes noemt; volgens 't woord

van 'n vargeten geestigaard 'n uitvinding van den duivel, of... 'n ekonomies aangelegde koster; die zo zit- en knielplaats heeft willen samendringen op de oppervlakte van 'n behoorlike zakdoek. Op deze meubels kan men staan, zitten (zonder hinderlik te zijn, alleen met de rug naar 't altaar) en... hangen, hangen vooral; wat dan ook meestentijds en bij voorkeur gedaan wordt. Alleen kan men er niet op knielen, welke houding voor 'n noord-west-europeaan toch nog altijd de meest geëigende houding is om z'n eerbied te betuigen aan z'n Schepper. Want al voelt men zich in de kerk nog zo thuis, men komt er dan toch in ieder geval met geheel andere bedoelingen als in z'n aards tuis. En zeker is 't, dat de beruchte rammelende, wankelende, schuivende hanggelegenheden voor veel niet sterk gekonsentreerden 'n naaste gelegenheid zoal niet tot zondigen, dan toch tot veel oneerbiedigheid, slordigheid en nalotigheid zijn. Men zou in dit verband kunnen spreken van 't scheppen van 'n sfeer.

'T gaat natuurlijk niet aan hier 'n diepgaande beschouwing te leveren over de beleving van ons geloof in al onze levensuitingen; over de bewustmaking van ons geloof om wille van 't geloof zelf, de verplichtingen tegenover onszelf, en omwille van de verplichtingen tegenover onze evenmois. 'T liberalisme heeft ook in onze geesten verwoestingen aangericht, die nog lang niet hele-

maal weer zijn opgebouwd. 'T sosialisme woekert steeds voort, en 't kommuniste staat met ongeduld z'n beurt af te wachten om nog verdere konsekwensies te trekken. Eén redmiddel is er slechts: dat 'we geloven met daden en werken'.

Maar dan moeten we allen in 't oog blijven houden, dat 't katolieke geloof z'n mooie naam Juist ontleent aan 't feit, dat 't staat boven elk onderscheid van ras of volk; dat 't goed beleefd kan worden door elke volksaard, hoe groot of hoe klein de groeps- of individuele verschillen ook mogen zijn. De Javaan gaat in tegenwoordigheid van O.L. Heer op de grond zitten. De eenvoudige man van de straat uit z'n eerbied anders als de fijner-in-de-vorm-geschaafde mens. 'T kind speelt met O.L. Heer, in z'n dromen en z'n doen. De grote kunst zal voor ons allen zijn door de daden te dringen tot in de ziel, en de gesteldheid moeizaam te schillen uit de soms bedriegelijke bast. En als we dan de pit gevonden hebben, laten we dan oppassen dat er niet iets van onze eigen vingers aan kleven blijft, waardoor ons oordeel over 't gevondene toch weer onjuist zou uitvallen.

Eindnoten:

- 20) J. Habets, *Geschiedenis van het tegenwoordig Bisdom Roermond I*; Roermond (1875), blz. 70.
 J. Kleintjens en H.F.M. Huybers, *St. Willebrords Kerk I*; Leiden (1924). blz. 1 v.v.
 Enz. enz.
- 21) J. Habets, *Geschiedenis enz.* blz. 111.
 Daartegenover G. Gorris, *St. Servatius van Maastricht*; G.G.G. blz. 7.
- 22) G. Kurth, *L'Eglise aux Toumants de l'Histoire*; Bruxelles 1922, blz. 39 v.v.
- 23) J. Habets, *Geschiedenis enz.* blz. 81 v.v.
- 24) Zie bv. over: *De Heiligdomsvaart in de Middeleeuwen te Maastricht*, P. Albers, Publications enz. Tome LXVI (1930). Overdruk blz. 5 v.v.
- 25) M. van Poll, *Limburgs Katholieke Cultuur*; in de eerste 'Limburgsche Morgen'.
 M. van Poll, *Brabantia fara da se*; in de eerste 'Brabantsche Morgen'.
 A. Kuyle aan tafel met Anton van Duinkerken; *De Gemeenschap*, Junie 1928, blz. 256 v.v.
 Enz. enz.
- 26) *Osservatore Romano*, 8 Nev. 1931 (volgens meegedeelde vertaling door de 'Limburger Koerier').
- 27) Voor de algemeene opvatting zie elk katoliekgodsdienstig werk van enige betekenis.
 P.A. Barentsen: *Het Gezinsleven in het Oosten van Noord-Brabant*, in: *Mensch en Maatschappij*, Jaarg. 2, 1926, blz. 53 v.v. vond 'k achteraf met 'n gelijksoortige toepassing. Barentsen doet zich door enkele 'vergissingen' kennen als niet-katoliek.
- 28) A. Welters, *Legenden van de Sterre der Zee*; Maastricht 1930, blz. 63 v.v. waar 'n aardig staaltje van hedendaagse legendevorming te vinden is, volgens mededeeling van de schrijver.
- 29) A. Kuyle aan tafel met enz.
- 30) Th. H. Schlichting, *Processie en Parade*; *De Gemeenschap*, 8e Jaargang, (1930) blz. 412 v.v.
 En talrijke publicaties in boven- en benedenmoer-dijkse kranten en tijdschriften. Bv. *Nieuwe Eeuw*; *Morgen*; *Residentiebode*; *Limburger Koerier*; e.a.
- 31) J. Jacobs, *Over godsdienstige Toestanden in de Mijnstreek*; *Roeping* 5e Jaargang (1927) blz. 376, 411, 442.
 J. Jacobs, *Het Socialisme in de Mijnstreek*; *Roeping*, 7e Jaargang (1929) blz. 269.
 F. Sieburg, *Gott in Frankreich?* blz. 69 ziet 'n dergelijke tegenstelling tussen individualisme en individualisme bij de fransen, en drukt dit aldus scherp uit: 'er (der Franzose) ist der schärfste Gegensatz zum Protestanten; seine Beziehungen zum Leben sind individuell, seine Beziehungen zum Geist sind organisiert'.

Zie ook boven in Hoofdstuk II, over individualisme.

- 32) De door Jhr. C. de Marees-van Swinderen bij de Spanjaarden geconstateerde hoffelijkheid (radio-rede 13 Dec. 1931) zou 'k tot dezelfde oorzaak willen terugbrengen. Zeer opmerkenswaard waren nog z'n opmerkingen, dat de schoolontwikkeling niet identiek is met opvoeding en dat beschaving niet eenvoudig omgekeerd evenredig is met 't aantal analfabeten.
- Dr. E. Hurwicz: Die Seelen der Völker, Gotha 1920, blz. 15, in ander verband, 'n gelijksoortige mening over de franse vrouw.

Nederlands.

Algemeen.

Er bestaat 'n manier van historieschrijven, ook onlangs nog op ons gewest toegepast³³⁾, waarbij men tracht eigen opvattingen, ofwel algemeen geldende meningen van deze tijd, te interpreteren in vroegere dokumenten, in vroegere levensuitingen. Men schrijft vanuit z'n eigen mentaliteit, die als de enig mogelijke, en zeker voor de enig juiste moet gelden, en daarin moet nu alles pasklaar, daaraan moet nu alles dienstbaar gemaakt worden. De meest vergaande conclusies worden dan getrokken uit de meest aanvechtbare bewijsstukken³⁴⁾, die zelfs, wanneer 't zo uitkomt, gebruikt worden om vervolgens 't tegendeel te betogen. Deze methode is altijd, maar speciaal in 't onderhavige geval funest. Ten eerste is ze waardeloos voor 't verkrijgen van 'n juist inzicht in 't verleden: waarom de zaak dus eigenlijk is opgezet. Ten tweede: omdat men juist 't tegengestelde bereikt van wat men wil, wijl men prikkelt tot 'n rechtmatig verweer, dat door z'n reaksie zo licht overslaat tot overdriving juist naar de andere kant, waar men niet naar toe wilde. Om de toepassing te maken: Limburg in 't algemeen gesproken, denkt nog niet aan losscheuren van Nederland: de leiders voorzover aanwezig, zeer zeker niet; eveneens niet de intellektuelen. De oorlog met z'n nog niet helemaal geleden leed, heeft 'n geducht handje in die richting geholpen.

Maar dat sluit niet in dat 't zo altijd geweest is. Dat sluit niet in, dat de limburgers steeds wat men zou kunnen noemen ‘verwoede oranjeklanten’ zijn geweest (verondersteld al dat ze 't nu zouen zijn). Ieder die even op de hoogte is van de geschiedenis van ons gewest, weet waarachtig wel beter. Met 't omgekeerde te willen suggereren bewijst men niemand 'n dienst. Onze gewestgenoten niet, omdat 'n dergelijke houding vroeger, geweest zou zijn de ergerlikste slaafsheid die denkbaar is; want aan de vroegere Oranjes hebben de katolieken toch maar bitter weinig te danken. De opzet is dan ook eerder om onze koningin Wilhelmina daarmee van dienst te zijn: 'n opzet die als alle kwade daden, ook z'n kwade gevolgen zal na zich slepen, al is de bedoeling wellicht nog zo goed. Integendeel: onze Koningin zal juist in onze achting stijgen, wanneer ze minder te teren heeft op roem van Haar voorgangers. Onze waardering van Haar hangt af van wat zijzelf voor ons geweest is, en nog steeds is. En de daden van Haar voorouders, goeie of slechte, zullen aan die waardering niets kunnen veranderen. Fijn kan 'k niet vinden: die tee- en naaikransjespolitiek van 'n diepgaand familie-onderzoek ter waardebepaling van 'n persoon.

Wanneer we nu willen nagaan welke invloed de staatkundige toestand van de provinsie limburg op 't geestelijk leven van z'n bewoners ge-

had heeft, moeten we daarbij scherp in 't oog houden, dat de maasoevers altijd grensgebieden zijn geweest, en daardoor steeds gestaan hebben in 't middelpunt van de belangstelling van westelike en oostelike landen. 'T maasdal was de weg noord-zuid, en omgekeerd, zodat ook van die kanten de niet altijd gewenste belangstelling heel groot was. Voornamelijk landwegen kruisten de Maas op meerdere punten; en 't bezit van die punten was om meer dan een overweging de moeite, dikwels veel moeite en grote offers waard. Alles bijelkaar genomen hebben onze voorvaderen de twijfelachtige eer genoten, van honderden malen troepen door hun gebied te zien en te voelen marsjeren; grotere of kleinere gevechten te mogen aanschouwen; langere of kortere belegeringen te hebben mogen doorstaan. Daarbij komt, dat vòòr Limburg Limburg was, er op dezelfde plaats lag 'n bonte legkaart van kruiswoordpuzzle-achtige ingewikkeldheid, verstoken van zelfs maar 'n schijn van organiese samenhang. 'T bestond, ruw genomen, uit acht voornamere delen, negentien rijksheerlikheden en dertien gebieden van geestelike heren³⁵⁾. De diverse potentatjes zorgden, wanneer geen gemeenschappelijke vijand van ver weg in de buurt was, voor de nodige strategiese afwisseling. De beruchte autonomistiese strevingen van de zeventien provinsies en hun onderdelen wreekten zich

hier dus al op 'n zeer intense manier. Daarvandaan dat zij, die we tegenwoordig limburgers noemen, vòòr de opname in de nederlandse staat, nooit 'n vaderland in de gebruikelijke betekenis van dat woord gekend hebben: 'n stuk grond van enige vierkante kilometers was in hun belangensfeer betrokken; daarbuiten woonden allemaal belagers, die men zich van 't lijf moest houden, of op z'n best onverschilligen, waarmee men niets te maken had. Daarvandaan dat 't de limburgers vrijwel onverschillig liet, wie hun landsheer was. Voor twee dingen slechts moest men waken: voor 'n ongerept handhaven van de privilegies, want dat was volgens de opvattingen van die tijd 'n kwestie van zijn of niet zijn; en verder tegen verandering van heer, vooral wanneer dat met 'n belegering met al den aanleve van dien gepaard ging, en waaruit in de regel niets als ellende voor de belegerde stad in kwestie voortvloeide.

Verleidelik is 't nu, te trachten de geschiedenis van Limburg op de voet te volgen vanaf 't begin van de tachtig-jarige oorlog. Maar de bouwstoffen daarvoor liggen nog zo verspreid, zijn gedeeltelijk zelfs nog zo onbereikbaar, dat we in dit verband daar niet aan kunnen denken. We zullen ons dan tot algemene beschouwingen moeten bepalen, die trouwens voor 't nagestreefde doel voldoende kunnen worden geacht³⁶.

Al mag Limburg, vergeleken bij Brabant be-

trekkelijk nog van geluk spreken, de tijd door ons gewest, of liever: door de delen die later ons gewest zouden gaan vormen, in gezelschap van de Republiek doorgebracht, is ver van de aangenaamste geweest. Voor zover de staatsen er baas waren, werd 't geregeerd door zachies verbannen regentzootjes³⁷⁾, zoals men ze ook naar de Oost stuurde, en fanatieke predikanten, die minder ijverige bestuurders geen rust lieten, maar hun dreven tot allerlei plagerijen. De hooggeroemde gewetensvrijheid genoten onze wingewestelingen natuurlijk ook; maar de zo nodige godsdienstvrijheid even natuurlijk niet. In de door de Republiek bezette gebieden werd van de scholen, van de straat en 't veld, zo mogelijk zelfs uit de familiekring alle paapse bijgelovigheid ten strengste geweerd. Alle ambten van enige betekenis waren voor hun onbereikbaar. Tot en met gerichtsbode ging de katolieke hiërarchie, omdat men voor deze weinig lukratieve baantjes geen protestanten kon vinden. De dominee gold voor burgerlike stand, waarvoor ieder trouwlustig paar moest verschijnen. Tekenend voor de toestand is, dat langzamerhand de vaste gewoonte was ontstaan om die formaliteit te vervullen veertien dagen voor 't eigelijke huwelijk, om dan te verschijnen voor 'n katoliek priester, waar men dan elkaar verbond door 't sakrament van 't huwelijk; daarmee tevens te kennen gevend de waardering voor

't beruchte boterbriefje³⁸⁾. 'N gelijksoortig verschijnsel dus als men tegenwoordig kan waarnemen, nu men uit protest 't zgn. burgerlik huwelijk zonder de minste plechtigheid van te voren laat plaats hebben, om dan later in de kerk waarachtig te huwen. 'N lelike tegenvaller voor de gemeenteontvanger.

Daar op de scholen 'n intense en voortdurende jacht werd gemaakt op kontrabande, als daar zijn: rozekransen, medailles, plaatjes en andere superstitieuze artiekelen, was voor 'n katoliek, die zichzelf respekteerde de toch al hobbelige weg naar meerdere intellektuele ontwikkeling afgesloten. Die 't betalen konden stuurden hun zoons naar nabijgelegen buitenlandse inrichtingen, maar op den duur waren er niet meer veel die dat nog betalen konden. De Republiek meende daar niets bij te verliezen; maar de geschiedenis heeft anders geleerd. Ook later heeft de regering die taktiek niet gewijzigd. De mentaliteit in 't noorden van ons land is in dezen niet wezelijk gekeerd. Nog niet zo heel lang geleden hebben we aan den lijve kunnen ondervinden met welk 'n beledigende minachting ons hoger onderwijs in 't antipaapse zonnetje is gezet. De 'nationale saamhorigheid kan nooit bevorderd worden door 'n moedwillig tegenwerken', dreigde de Limburger Koerier in die dagen. Zo 'leerden de limburgers nooit de weg naar 't noorden', merkt bitter Dr. van Wijk

in z'n Schets ener geschiedenis van de provinsie Limburg, op, sprekende over de negentiende eew. En nu, A.D. 1931, wordt nog steeds op 't zelfde aambeeld gehamerd, o.a. in verband met de ellendige toestand der veren op onze grote rivieren, die de zuidelike provinsies naar nog zuideliker bureen drijft.

De gevolgen zijn begrijpelijk: 't volk kwam zonder leiders te zitten, was en bleef aan zichzelf overgelaten; miste 't bemoedigende voorbeeld van de meer ontwikkelden in de soms zware strijd voor 't behoud van 't geloof. Dat gebrek aan leiders is nog dagelijks te konstateren; niet uit gebrek aan geschiktheid, maar aan bekwaamheid. Wat uit 't noorden afgestudeerd terugkomt, is voor de gemeenschap meestal verloren, door totale vervreemding, of door libersdistiese of nog ergere besmetting.

Minderwaardigheidsgevoel.

Maar 't ergst was er de gewone bevolking aan toe, die geen andere keus had als: geen, of protestants onderwijs. De keus was voor de meesten gauw gedaan. Daar komt nog bij, dat de inheemse bevolking door de overheersers als niet volwaardig werd beschouwd; en die beschouwingwijze werd geenszins onder stoelen of banken gestoken. Door zo altijd maar voorgehouden te

krijgen, dat we eigenlijk minderwaardig waren, door 't in de praktijk verwezenlikt te zien door achteruitstelling, vernedering, verguizing, zijn we 't op 't laatst zelf gaan geloven, en hebben de hoop opgegeven om 't nog ooit te veranderen. We zijn zo in 'n vicieuse sirkel geraakt: minder gelegenheid tot ontwikkeling geeft minder belangstelling ervoor; die mindere belangstelling wordt aangezien voor minderwaardigheid, die, ten slotte aangepaat, de belangstelling nog meer doet dalen; beide schakels geven houvast genoeg om de toch al beperkte gelegenheid nog te verminderen, waarmee we weer op 't punt van uitgang zijn teruggekomen, en de sirkel, of liever: de naar de ondergang voerende schroeflijn, kan verder getrokken worden.

Dit minderwaardigheidsgevoel is 't ellendigste wat 'n volk kan overkomen, omdat daardoor 't weerstandsvermogen tegen vreemde invloeden totaal verloren gaat. Alles wat vreemd is wordt omdat 't vreemd is met gejuich binnengehaald als verlossend, als voorbeeldig. Dit geldt in veel opzichten vooral de positie tegenover de noordelijke provinsies. En 't is alleen te danken aan gebrek aan belangstelling voor 't zuiden, samen met 't totale onvermogen om zich in de zuidelijke gedachtengang ook maar bij benadering in te denken, die 't zuiden voor algehele hollandisatie bewaard heeft. Zelfs tegenwoordig, nu men in

zekere zin van 'n bewustwording kan spreken, kan men nog dagelijks waarnemen dat 'n 'hollander', qualite qua, voor superieur wordt aangezien. Niet alleen door de goegemeente, maar ook door mensen wier gevoel hun vaak minder vleierende qualificaties aan 't adres van de 'kiesköp' in de mond geeft. 'T moet eerlik gezegd, dat 't grootste deel van de ambtenaren, boven besteller bij de post of flesjesspoeler aan 't rijkslandbouwproefstation, want deze en lagere zijn limburgers, niet meewerkt tot 't uit de wereld helpen van de hier gesienjaleerde opvattingen³⁹⁾. Die, dikwels zeer tegen hun zin hier geplaatst, voelen zich nog altijd zo'n beetje in 'n wingewest, onder middeleewse duisterlingen, zich bewust uit hoofde van hun ambt zeer vaak, en door hun afstamming altijd met reserve tegemoet getreden te worden, onmachtig, en veelal niet van zins, om te trachten iets van de mentaliteit te snappen, minachtend de paapse superstitiën, die ze allerwege om zich heen waarnemen⁴⁰⁾.

Lamlendigheid.

Dit minderwaardigheidsgevoel wordt nog in de hand gewerkt door de geringe strijdbaarheid op dit gebied, van de limburgers, die men vaak eufemisties aanduidt met de mooie naam: verdraagzaamheid, maar die zeer dikwels ontaardt in wat

men juister met de naam van: lamelijkheid zou kunnen noemen. ‘N maastrichtenaar kun je trappen en slaan zoveel je wil, dan zegt ie nog: dank je’. Dit letterlijk zo gebezigde gezegde kan opgevat worden als 'n misschien bij velen onbewuste maar toch even werkelijk bestaande mening. Helemaal die beschuldiging van ons afwijzen, zal moeilijk gaan, wil men eerlijk blijven. Uit 't voorafgaande is wel duidelijk gebleken, dat we de volle verantwoordelijkheid voor deze geestelijke vergroeiing niet hebben te dragen. 'T voornaamste is gered, en daar mogen we tevreden over, misschien wel 'n beetje trots op zijn. Maar 'n andere vraag is of er niets in die richting te verbeteren valt. Wat meer bewust leven, zonder angst voor strijd, zeker waar 't de hoogste beginselen betreft zou ons helemaal niet misstaan. Wat de overige nederlanders betreft: 'n klein beetje moeite om zich op de hoogte te stellen van de historische groei, zou heel wat harde en onrechtvaardige verwijten doen smoren op 't puntje van de pen of van de tong, misschien zelfs veranderen in 'n verwijt aan zichzelf. Hier zou 't tout savoir, c'est tout pardonner, 'n heel eind bewaarheid worden. 'T zal wel nooit worden 'n paradijs-achtig-elkaar-begrijpen en waarderen. Maar waar 'n wil is, is ook 'n weg.

Lafheid.

Dat er in de limburger strijdlust, strijdbaarheid woont, kan men 'op algemeene gronden' gerust aannemen. Maar de naam die hij in dit opzicht heeft, verdient ie toch niet helemaal. Nadere kennismaking brengt al spoedig tot de overtuiging dat 'n mond nog geen echt mes, en 'n dreigement nog geen doodsteek is. Vechtpartijen van kleinen en groten zijn gewoonlijk vooral 'n schepping van veel gaten in de lucht, minder van bloedneuzen (bloedkleur schijnt trouwens hier 'n zeer kalmerende invloed uit te oefenen), en slechts zeer zelden wordt 't werkelijk ernst. Jarenlange waarneming laat als hoofdindruk van 'n vechtpartij achter: 'n lolletje om 't te zien, roept wakker clowneske circusgevechten met wapperende jaspanden en veel geschreeuw. 't Kan haast geen ernst worden, want als er een tussen de onenigen is die er ernst van dreigt te maken, dan is de vechtpartij in negentig van de honderd gevallen afgelopen, dan kan 't al geen ernst meer worden.

Voor 'n uiting van fysieke moed zijn er bij de limburger blikbaar enige voorwaarden te vervullen. Experimenten van dezen aard zijn, gelukkig, niet aan te wijzen. Maar analogies meen 'k te kunnen veronderstellen dat deze moeten zijn, alleen of in verbinding met elkaar: 1e men moet met 'n massa bg elkaar zijn, steun aan elkander

voelen, niet eenzaam en alleen staan; 2e de verontwaardiging, hoe dan ook te voorschijn geroepen, moet groot, alles verterend en doen-vergetend zijn; 3e zeer stimulerend werken zon, licht, kleuren, vlaggen, muziek als die opzweepende belgische klaroenkorpsen kunnen voortbrengen; 4e idem 't weten dat veler ogen op de te verwachten daden gericht zijn; niets is funester voor 'n vechtpartij als 'n volksoploop. - En toch: als meerdere voorwaarden vervuld zijn, blijven botsingen hier, van geheel ander karakter als in 't noorden. Bewust en met kalm overleg en doorzettingsvermogen slachtoffers maken lijkt onmogelijk. Wanneer 't al 's ooit voorkomt dat er slachtoffers vallen is 't alsof 't per ongeluk gebeuren moet, niet, nooit bedoeld; en alsof over 't geheel blijft hangen 'n waas van interessante, want enigszins gevaarlike pret.

Is ook deze 'lafheid' 'n produkt van ewenlange terugdringing? 't Lijkt 't waarschijnlijk⁴¹⁾. Is 't nuchtere zakelijkheid, zoals men wel 's wil? In 't geheel lijkt dat 'n onmogelijkheid.

Achterlikheid.

Door zo aan zichzelf overgelaten te zijn gedurende ewen, beroofd van z'n natuurlijke leiders, voortdurend voorgepraat te krijgen z'n minderwaardigheid op geestelik en stoffelik gebied, mòèt

ten slotte 'n natie gebracht worden tot zedelik verval, tot bedriegen en haten, tot luiheid en dronkenschap. Zo spreekt Pater Callewaert over de ieren⁴²⁾. Mutatis mutandis kan men dit ook toepassen op de limburgers. En wanneer de zedelijke ellende niet die diepte heeft bereikt, die men met recht zou mogen verwachten na ewen van kleinering, dan is dat toe te schrijven aan de voortdurende versterking door de genademiddelen der H. Kerk, aan 'n meevoelende en dappere priesterschaar, die desnoods gevangenis, verbanning, zelfs levensgevaar trotseerde om de gelovigen de verlangde troost te verschaffen. En wanneer de stoffelijke welvaart niet dieper gedaald is als de geschiedenis getuigt, komt dat door de aangeboren taaie stoerheid van de bevolking, tegen de verdrukking in, werkend in 'n heerlijk, door God gezegend land.

Dan kunnen we van geluk spreken dat Limburg geen staatkundige eenheid vormde, dat de verbrokkeling juist in de overgangstijd op de spits gedreven was; waardoor voorkomen werd dat ons gewest ineens genomen werd, maar dan ook ineens verloren zou zijn geweest⁴³⁾; terwijl nu weerstandskernen, staatkundig van minder belang misschien, maar door toevallige omstandigheden aan bepaalde lotswisselingen ontkomen, onbesmet bleven, en daardoor in staat waren de verdrukte bureu, soms vlak naast de deur, te

steunen en te troosten; basissen werden van waaruit, wind en weder dienende, 'n nieuw offensief kon plaats hebben op de indringer.

Onoprechtheid.

Na de verovering van Maastricht in 1632 door Frederik Hendrik 'schikte de maastrichtenaar zich in z'n lot', zegt lakoniek de op dat punt toch wel onverdachte van Wijk. De maastrichtenaar was blijkbaar niet erg geestdriftig gestemd tegenover de 'bevrijder'; evenmin als de rest van de zuidelijke Nederlanden, die de Stedendwinger 'n niet zeer aangename figuur lieten slaan, door niet in opstand te komen. Maastricht profiteerde van z'n tweeherigheid, en trachtte daaruit te halen wat er maar uit te halen viel. Van beide zijden lezen we nooit eindigende klachten over verkorting van rechten⁴⁴⁾. In ieder geval heeft men 't de opvolgers van de hertog van Brabant niet gemakkelijk gemaakt. Men moest de overheersing verdragen, maar probeerde zoveel mogelijk aan de ongunstige gevolgen te ontsnappen; men was gedwongen onoprecht te zijn, wanneer de plattelandsbewoners gedwongen werden op katholieke feestdagen, en dat waren er heel wat, te werken als op 'n gewone dag in de week; men moest z'n heiligste gevoelens verbergen, op straffe van op z'n minst: 'plagerijen', zoals ook door

protestantse schrijvers wordt toegegeven. Wat dat in werkelijkheid betekent zal ieder duidelijk zijn, die zich de moeite getroost, zich in de aangeduide verhoudingen te verplaatsen in gedachten.

Waartoe 'n verwaarloosd volk kan komen, bewijzen droevig duidelijk de bokkenrijdersgeschiedenissen van de achttiende eew, 'n simbool van de dreigende zedelijke verwildering, maar tevens ook van de verregaande staat van rechteloosheid, die in ons gewest heerste. De rechtsonzekerheid verleidde de zwakkeling tot excursies, die bij de bewoners van de bereisde gebieden nu niet bepaald in 'n goeie geur stonden. Waarom zouden de Hoogmogende Heren zich ook moe gemaakt hebben over de welstand van dooie objecten, die men verkwanselde zonder naar hun mening te vragen; zoals men Maastricht verkwanselde aan de ervvijand Spanje, als prijs voor z'n hulp tegen de franse aanmatigen? Men vergat de prijs wel te betalen na afloop, maar dat is dan ook louter 'n vergeel geweest.

Huiselijkheid.

Men beweert vaak, dat 't familieleven in Limburg niet dāt is. Vroeger is dat al min of meer toegegeven. Hier meen 'k 'n verklaring te kunnen vinden. Voor 'n behoorlik gezinsleven is 'n

behoorlike welstand absoluut noodzakelik. Ten eerste: om 'n menswaardig tuis te kunnen bemachtigen; ten tweede: om dat nestje gepast huiselik-gezellig te kunnen inrichten; ten derde: om zich de allerelementairste middelen tot bevordering van de huiselikheid te kunnen verschaffen, in de vorm van bv. huisvlijtartikelen, boeken in leen of in eigendom, gezelschapspelen, en wat dies meer zij; ten vierde en niet 't minst: om de lichamelike en geestelike frisheid te hebben na volbrachte dagtaak, om zich weer met volle liefde te kunnen geven aan de gezinstaak die tuis wacht; ten vijfde: om de nodige vrije tijd beschikbaar te hebben, overblijvende na de huiselike werkzaamheden, die door vrouw en man vaak, na de tuiskomst nog moeten verricht worden. En nu is 't boven alle twijfel verheven, dat de ekonomiese toestanden gedurende de laatste twee ewen, zeker in de steden, zelfs de meest bescheiden eisen op dit gebied getart hebben. Dat er dus onder die omstandigheden van 'n huiselik leven weinig terecht komt is alleszins begrijpelijk.

Limburg is niet zindelik. Is dat 'n eigenschap dat 't gemeen heeft met z'n zuiderbroers, of is ook die trek gegroeid door gewenning aan niet te vermijden toestanden? Ieder die wel 's gedwongen in minder confortabele omstandigheden heeft moeten leven weet, hoe snel men aan ongedroomde toestanden ongestoord gewoon raakt.

Kinderzorg.

In ieder geval zou 'k hierop willen terugvoeren de geringere zorg voor de uitwendige opvoeding van de kinderen. De ervaring bewijst, dat in die kringen, waar absoluut of betrekkelijk, aan de boven aangegeven voorwaarden is voldaan, op 't stuk van kinderopvoeding de meeste toewijding te bespeuren is. In ambtenaarskringen vindt men ze 't meest: daar is dan ook wel, al is 't voor velen dan ook maar heel betrekkelijk, 't bovengenoemde ideaal met de beschikbare middelen verwezenlijkt. In middenstandskringen heeft men meestal wel de materiële middelen, maar mist de geestelike, en de benodigde tijd. En in arbeidersgezinnen ontbreekt alles dikwels nog ten enenmale; waarbij dan nog vaak komt dat de arbeider niets van z'n kinderen kan maken, omdat de huiselike omstandigheden tot zo spoedig mogelijke geldelike steun van de kant van de kinderen dwingen: zelfs 'n ambachtschool kan er vaak niet meer af. Deze toestanden jaren en jaren, de zegeningen van 't liberalisme er nog 's bijgeteld ook, hebben hun sporen in de uitingen der limburgse bevolking zonder twijfel achtergelaten. En evenmin als 'n fabrieksarbeider op kommando van welke machtswellusteling dan ook, kan gemetamorfozeerd worden in 'n model-mijnwerker, zelfs in 'n mijnwerker-zonder-meer, evenmin kan men

van die vergroeiingen in de ziele-uitingen verwachten, dat ze na gesienjaleerd te zijn, spoorloos zullen verdwijnen; 'n stuk volksopvoeding zal daarvoor nodig zijn. Laten we hopen dat 't nog niet te laat is.

Noorderhaat.

Is 't te verwonderen dat 'n volk dat gedwongen gewoon geworden was, geleefd te worden, ten slotte alle kracht gaat missen om op eigen initiatief te leven? In niets omtrent onszelf of anderen is zeker twee ewen lang nooit onze opinie gevraagd. 'T was steeds over ons, soms bij ons, maar nooit met ons. Geen mens en geen volk bezit op den duur de geestkracht uit zichzelf om tegen de ene mislukking na de andere in, door te werken aan 't eenmaal opgezette plan. Uiteindelijk zet zich de idee vast, dat er niets meer te verkrijgen is, als door agitatie. Voor de orde en rust kan dit bedenkelijke gevolgen hebben. Toen in 1830-1839 Dibbets de stad Maastricht behield voor Nederland, tegen de uitdrukkelijke wil van 't volk in, is dat mogelijk geworden door zweep en kogels die ie tot z'n beschikking had. 'N herhaling van dergelijk militair despotisme, zou in de tegenwoordige verhoudingen al kwalik denkbaar zijn. 'T is te hopen dat de mogelijkheid nooit in feite hoeft aangetoond te worden. Maar Dibbets heeft

Nederland 'n presentje gedaan, waaraan voor de ontvangende partij zware verantwoordelikheden verbonden zijn. ‘Aan Nederland nu (n.l. na 1840) de taak, om 't teruggewonnen gebied verder voor zich in te nemen en te hollandiseren’, laat dr. van Wijk, de schrijver van de genoemde Schets in 't jaarboekje der limburgse protestantenvereniging, jaargang 1924, zich argeloos ontvallen. De betekenis van die woorden zal toch wel duidelijk zijn, wanneer men de herkomst kent. Gelukkig heeft Holland in die zin z'n taak verzuimd. Wanneer dat de inzet zou geweest zijn van 'n strijd om de kulturele macht in Limburg, dan mogen we ons gelukkig prijzen, dat de hersenvesting gordel Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Delft-Leiden zo eng getrokken is, dat we buiten de sfeer van besmetting gebleven zijn; dan mogen we blij zijn, dat men ons niet met 't noorden verbonden heeft door 'n dicht net van spoor- en andere verbindingswegen, waardoor de invasie van de statenbijbel nog groter geweest zou zijn, dan nu reeds 't geval is. Maar dat mag natuurlijk niet de inzet zijn geweest. En daarom blijft Limburg gelijke rechten eisen; desnoods compensaties voor de niet-zelfgewilde, zelfs vroeger nietgewenste excentriese ligging, waardoor 't zonder enige reden of schuld, van heel wat verstoken blijft⁴⁵⁾. Dit, natuurlijk nog aangedikt door talrijke vermeende achterstellingen, blijft de tegen-

stelling zuid-noord wakker houden; blijft, niettegenstaande de onmiskenbare nivellering die er langzamerhand plaats heeft, 'n kloof openhouden tusschen boven- en beneden-de-Moerdijk⁴⁶⁾.

Eigelijk mag de kwestie zò niet gesteld worden. Want de ondervinding heeft wel geleerd, dat de verhouding tussen de geïmporteerde katolieken en de inheemse over 't algemeen nogal meevalt. Dat die niet altijd tot uiting komt spruit voort uit de aktiviteit die de katolieke noorderling, uit hoofde van de gemengde en steeds tot strijd dwingende omgeving waaruit ie voortkomt 'n levend verwijt is voor de eigen mensen, die vaak schandelijk onverschillig, de zaak maar op z'n beloop laten. Maar veel moeite kost 't in de regel niet om tot 'n vertrouwelijk en geregeld kontakt te komen; daarbij moet de vreemdeling bedenken, dat ie komt in 'n milieu dat is, waaraan ie zich in zekeren zin onvoorwaardelijk te onderwerpen heeft, op straffe van anders uitgestoten te worden. Van hem zal de meeste tegemoetkoming geeist worden; niet door ieder afzonderlik, maar door dat ondefiniëerbare iets, dat men: de massa noemt. Dan blijkt ook, dat de tegenstelling niet in hoofdzaak is 'n rassentegenstelling, maar de tegenstelling: hollands-protestants, tegenover nederlands-katoliek.

Tot slot

Niettegenstaande de kritiek, die onvermijdelijk 'n plaats opeiste, blijf 'k ervan overtuigd, dat wij aan de rest van ons vaderland wel iets te brengen hebben, terug te brengen hebben, wat verloren is gegaan. Dit komt me de providentiële taak voor van Limburg: 't werk te voleinden door Sint Servaas begonnen vijftien ewen geleden. 'T lijden van onze voorouders kan niet tevergeefs geweest zijn; waar de zegen door hun volharding verdiend terecht zal komen: we weten 't niet. Bidden kunnen we alleen ervoor, dat O.L. Heer 'm zal willen geven aan diegenen die ons door Zijn be-stel 't naast geworden zijn. We mogen vol goeie moed zijn; de tekenen zijn bemoedigend. Tientallen door stoffelijke omstandigheden in ons midden geplaatst, vinden de weg naar de ene schaapstal terug. Honderden volgen uit de verte. Laten we werken en bidden om te logenstraffen de pessimistische beschouwingen van de politicus, die 't belachelijk vond te hopen dat over honderd jaar heel Nederland bekeerd zou zijn.

‘EEN VOLK DAT NIET STERVEN WIL, STERFT NIET’⁴⁷⁾.

Eindnoten:

- 33) M. Schoonbrood en J.S. Grossier, Schetsen enz.; twee deeltjes.
- 34) J. Endepols en E. Jaspar, Oranje en Maastricht;? 1925, blz. 17 v.v.
Voor de waarde van in voorgenoemd boekje aangehaalde krantenartikelen en officiële verslagen, zie G. Knuvelde, Vanuit Wingewesten, blz. 349. en eigentijdse krantenberichten e.d. bij soortgelijke gebeurtenissen. Tegenover Endepols-Jaspar vgl. ook 't laatst aangehaald werk blz. 403.
- 35) G. Goossens, La Province du Duché de Limbourg et des Pays d'Outremeuse au commencement du XVIIIe siècle; Kaart in: Etude sur les Etats de Limbourg et des Pays d'Outremeuse pendant le premier tiers du XVIIIe siècle; Kerkrade-Louvin-Paris 1910.
J.J. de Wit en A.J.A. Flamant, De vorming der Heerschappijen op het Grondgebied van Limburg of die zich daarover hebben uitgestrekt; Publications etc. Tome XLVII (1911), met kaart van heel Limburg vóór de komst van de fransen in 1794.
- 36) Behalve in de werken van van Wijk, Knuvelde e.a. liggen vooral in Maasgouw, Publications e.d. stapels materiaal op (kritiese) verwerking te wachten. De laatste tijd begint er streven naar samenvattend werk te komen onder de jongeren. Laten we op volharding hopen.
- 37) F.W. van Wijk, Schets enz., blz. 43. Aan dit werkje zijn voor dit hoofdstuk meerdere gegevens ontleend; 't getuigenis van deze schrijver kunnen we in dit opzicht als onverdacht beschouwen.

A.J.A. Flament, Korte inhoud der Resolutiën van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, gezonden aan de Commissarissen-instructeurs van Brabantsche zijde te Maastricht; Maastricht 1913, 1914, 1915, 1918, 1919; op veel plaatsen.
P.J. Blok, Geschiedenis enz. III; blz. 173.
P.L. Muller, Onze Gouden Eeuw I; Leiden (1908), blz. 192.
- 38) A.C. Kengen, Uit Geul's Verleden;?, 1926, blz. 76 v.v.
Zie ook de literatuur in de vorige aantekening genoemd.
- 39) Zie verschillende bij 't Bestuur van de Limburgsche Liga ingekomen brieven, gedeeltelijk gepubliceerd in haar orgaan 'De Wèkker', eerste jaargang, nr. 3, van 23 Desember 1927.
'Das starke Selbstbewusstsein des Durchschnittsdeutschen in höherer Stellung und seine halb gewollte Unfähigkeit zu schneller Anpassung an die soziale Umwelt sind ja leider zu moralischen

- Eroberungen im Ausland weinig geëignet'. Rud. Leonhard: Zur Soziologie des Polentums', aangehaald bij E. Hurwicz, o.c. blz. 65. Natuurlijk mutatis mutandis.
- 40) 'Hollandse' hogere ambtenaren weigerden 't anti-annexatiepetitionement in 1925 te tekenen: ze waren Limburg, als 'n soort van verbanningsoord liever kwijt dan rijk.
'N 'hollandse' hogere belastingambtenaar liet zich tegenover 'n vader van 'n groot gezin, die tijdelijk in 't nauw zat, zeer min uit over de limburgs-katolieke kin-derrijksdom.
 - 41) S.R. Steinmetz: De Vredelievendheid der laagste Volksstammen; Mensch en Maatschappij, Jaarg. 7, 1931, blz. 557; en J.J. Fahrenfort: Ook een enkel woord over Methode in de Ethnologie; Mensch en Maatschappij, Jaarg. 7, 1931; blz. 577, geven deze mogelijkheid in beginsel toe.
 - 42) L.J. Callewaert, Ierland en het Iersche Volk; Leuven-Gent-Mechelen 1923, blz. 66.
Vg. ook de vlaamse kwestie, en de strijd van Rijnland tegen 't protestantiserende Pruisen.
 - 43) Vgl. 't optreden van Willem Lodewijk in Drente.
 - 44) Blijkens de door J. Blonden, Pr., Gemeentearchivaris te Maastricht, in de Limburger Koerier gepubliceerde briefwisseling tussen de Stad en de Staten-Generaal.
 - 45) Zuid-Limburgsche Problemen; Rapport aan de Regeering en Staten-Generaal, uitgebracht door de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor het District Maastricht en Omstreken; Maastricht 1929, blz. 13 en 68.
 - 46) G. Knuvelder, Vanuit Wingewesten blz. 329 v.v. (Hoofdstuk XI: Limburgs mentaliteit) behandelt speciaal de anti-hollandse gezindheid van 'de limburgse', die hij voor z'n betoog direct ook alleen nodig heeft en tracht daarvoor in de geschiedenis 'n verklaring te vinden, en m.i. met succes. Z'n overzicht van de Geschiedenis van Limburg is mooi, vooral voor de allerlaatste tijd.
 - 47) L.J. Callewaert, Ierland enz. blz. 698.

Nawoord

Ofschoon 'n groot deel van de wetenschap voor de statistiek, dus voor de wiskunde wel ontoegankelijk zal blijven, kan ze hier en daar toch zeker steun ervan verwachten. Vooral bij de controlering van de beschrijving van 't volkskarakter als statiese eenheid, 'k Betwifel zelfs of er in 'n volkskarakter van 'n dynamiese eenheid sprake kàn zijn. Op dit kleine terrein doen zich echter biezondere moeilijkheden voor, die vooral duidelijk aan den dag treden bij 'n vragenlijst-enquête. Aansluitend bij de karakterindeling van Heimans, (om er maar een te kiezen uit de talrijke), gebruik makend van voorlopige gegevens zou 'k 't hier bedoelde, momentele karakter van de limburgse groeperen onder de primaire-emotioneleniet aktieve naturen, 'k Meen reeds te kunnen besluiten, dat voor de betreffende karaktereigenschappen de limburgers 'n hoger gemiddelde vertonen als de gemiddelden door Heymans gevonden, 'k Meen ook dat deze bevinding vrijwel overeenkomt met de hiervoor gegeven beschrijving, die in wezen dezelfde is gebleven als de in 1928 in 't Dagblad 'De Morgen' gegeven schets onder schuilnaam, die evenmin op statisties materiaal, maar enkel op introspectie, waarneming en overweging gebaseerd was. Natuurlik blijft nog 't grote en gevaarlike drijfzand-terrein der verklaring en interpretatie onbereikt door de getallen. Bij tijd en wijle zal getracht worden conclu-

sies, versterkte, verzwakte of nieuwe gezichtspunten zo objectief mogelijk te toetsen. Want al is 't natuurlijk niet waar dat men dwalen moet, als men er op uittrekt iets bepaalds te vinden, de extrarmoeilikheden die de 'inboorling' juist op dit terrein heeft naast z'n grote voorsprong, zijn niet te ontveinzen.